

מדינת ישראל

משרד המשפטים

נספח ב' – מצורף לדוח ראשוני אודות

יישום האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות

2017

תוכן העניינים

3.....	חלק 1 – סיכומי פסיקה
3.....	תפקיד בית המשפט הגבוה לצדק בעיגון זכויות אנשים עם מוגבלויות
3.....	סיכום פסיקה - בעקבות סעיפי האמנה
3.....	סעיף 5 - שוויון והעדד אפליה
4.....	סעיף 9 – נגישות
5.....	סעיף 10 – הזכות לחיים
6.....	סעיף 12 – הכרה שווה בפני החוק
8.....	סעיף 13 – נגישות לצדק
8.....	סעיף 14 – חירות ובטחון אישי
10.....	סעיף 16 – חופש מניצול, אלימות והתעללות
12.....	סעיף 17 – הגנה על שלמות אישית
12.....	סעיף 19 – חיים עצמאיים ושילוב בקהילה
14.....	סעיף 20 – נידודת אישית
15.....	סעיף 22 – כבוד לפרטיות
15.....	סעיף 23 – כבוד הבית והמשפחה
16.....	סעיף 24 – חינוך
17.....	סעיף 25 – בריאות
17.....	סעיף 26 – הכשרה ושיקום
18.....	סעיף 27 – עבודה ותעסוקה
19.....	סעיף 28 – רמת חיים והגנה סוציאלית נאותה
19.....	סעיף 7 – ילדים עם מוגבלויות
21.....	חלק 2 – מידע נוסף
21.....	סעיף 8 – הגברת מודעות
23.....	סעיף 9 – נגישות
23.....	סעיף 20 – נידודת אישית
24.....	סעיף 22 – כבוד לפרטיות
24.....	סעיף 23 – כבוד לבית ולמשפחה
25.....	סעיף 24 – חינוך
28.....	סעיף 25 – בריאות
28.....	סעיף 26 – הכשרה ושיקום
31.....	סעיף 27 – עבודה ותעסוקה
31.....	סעיף 28 – רמת חיים והגנה סוציאלית נאותה
33.....	סעיף 29 – השתתפות בחיים הפוליטיים והציבוריים
34.....	סעיף 30 – השתתפות בחיי תרבות, בילוי, פנאי וספורט
34.....	פעילויות ספורט
34.....	סעיף 32 – שיתוף פעולה בין-לאומי

חלק 1 – סיכומי פסיקה

תפקיד בית המשפט הגבוה לצדק בעיגון זכויות אנשים עם מוגבלויות

1. בית המשפט העליון מילא תפקיד עיקרי בעיגון זכויות אנשים עם מוגבלויות בישראל:
 - א. טרם חקיקת חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח-1998 (להלן, "חוק שוויון זכויות"), פריצת הדרך המשפטית נעשתה בהחלטת בית המשפט הגבוה לצדק בפרשת **שחר בוצר** בשנת 1996. בית המשפט פסק כי שחר, קטין עם מוגבלויות, זכאי לגישה לכל האזורים בבית הספר שלו, וניסח את העקרונות בבסיס הגישה החדשה, מבוססת-הזכויות, לנושא מוגבלויות. בית המשפט הצהיר כי: "בעבר שררה ההשקפה כי הנה הוא שונה, ועל-כן יש לטפל בו תוך הפרדה מהחברה. ("separate but equal") כיום שוררת ההשקפה כי יש לשלב את הנכה בתוך החברה ולהבטיח לו שוויון של הזדמנות ("integrated and equal"). אכן, הגישה המודרנית הינה כי הפרדה מעמיקה את חוסר השוויון ומנציחה הפליה. הנכה הוא אדם שווה זכויות. אין הוא מצוי מחוץ לחברה או בשוליה. הוא חבר רגיל בחברה שבה הוא חי. מטרת ההסדרים אינה להיטיב עמו בבדידותו, אלא **לשלב** - בתוך שימוש לעתים בהעדפה מתקנת - במירקם הרגיל של חיי החברה". (בג"צ 7081/93 **שחר בוצר נ' מועצה מקומית "מכבים-רעות"** (12.3.1996)).
 - ב. חודשים לאחר חקיקת חוק שוויון זכויות, בית המשפט הגבוה לצדק בפרשת **אברץ**, אמנם דחה את העתירה לגבי נגישות קלפיות בשל שיהוי, אבל פנה להיבטים הרחבים יותר ובישר על עידן זכויות המוגבלות החדשות במילים רבות עוצמה: "בימים שמכבר התייחסה החברה לנכה כאל-אדם יוצא-דופן שהחברה אינה חבה לו דבר. בחברה של ימינו סוברים אנו אחרת. נכה-רגליים הרתוק לכיסא-גלגלים, לא נוכל – ככל שנתאמץ – להעמידו על רגליו. ואולם אין כל טעם טוב שבעולם כי נפגע בזכותו להצביע, בזכותו לשמוע קונצרט, בזכותו להיכנס לבית-קולנוע, בזכותו ללמוד בבית-ספר ובאוניברסיטה, בזכותו להיות כאחד האדם". בתארו את חוק שוויון זכויות "החוק דובר אלינו בלשון נאצלה כמוהו כחוקי-יסוד", בית המשפט קרא לחברה הישראלית לתרגם את מילותיו היפות של החוק החדש למציאות בשטח (בג"צ 6790/98 **אברץ ואח' נ. פקיד הבחירות לעיריית ירושלים ואח'** (29.12.98)).
2. בהחלטות שניתנו בשנים האחרונות, בית המשפט הגבוה לצדק המשיך לתת גיבוי חוקתי משמעותי לזכויות אנשים עם מוגבלויות בישראל (ראו דוגמאות: פרשת **ליאור לוי** (מפורטת להלן) ופרשת **רמי מחמלי** (מפורטת להלן)).

סיכום פסיקה - בעקבות סעיפי האמנה

3. חלק זה של הנספח מוקדש לסיכום החלטות לגבי זכויות המעוגנות באמנה אשר פסקו בתי המשפט בישראל בשנים האחרונות.

סעיף 5 - שוויון והעדר אפליה

4. ב-2 בדצמבר, 2015 בית משפט השלום בקריות פסק כי מסעדה תפצה אישה עם לקות ראייה מלווה בכלב נחייה שנאסר עליה להיכנס למסעדה. בית המשפט אישר פשרה שהושגה בין הנציבות, שהגישה את התביעה, לבין מנהל המסעדה, לפיצוי התובעת בסכום של 7,500 ש"ח

(\$1,968). המסעדה לא הגישה כתב הגנה לבית המשפט ולכן בית המשפט פסק פיצוי בסכום של 20,000 ש"ח (\$5,249) שישולם בנפרד, ובנוסף פיצוי מהמנהל. בסך הכל, בית המשפט הורה לשלם פיצויים בסך 27,500 ש"ח (\$7,217) לתובעת עקב הפרה של זכויותיה לפי חוק איסור הפליית אנשים עם עיוורון המלווים בכלבי נחייה (ת"א 9157-05-14 מ"י נ מסעדת דגי המושט כל דבר חוקי בע"מ ואח' (2.12.2015)).

5. ב-12 בנובמבר, 2013, בג"צ דחה עתירה שהגיש מועמד לעתודה בצה"ל שטען שהוא עומד בתנאים לעתודה למרות שלא עבר את המבחנים הפסיכוכיניים. הוא טען שלא קיבל התאמות הולמות לליקויי הלמידה שלו במהלך המבחנים. בית המשפט פסק כי צה"ל סיפק התאמות רבות שהספיקו להשוואת תנאי הפתיחה לכל המועמדים, לרבות אלו עם לקויות למידה, ולכן העותר לא הוכיח אפליה (בג"צ 1844/13 תמרי נ' שר הביטחון ואח' (12.11.2013)). העותר ביקש דיון נוסף בתיק והבקשה נדחתה (8.12.2013).

6. ב-17 בספטמבר, 2013, בית המשפט המחוזי בירושלים קיבל בקשה של קבוצת אנשים עם מוגבלויות שהוגשה במסגרת בקשה לאישור תובענה ייצוגית כנגד מספר חברות ביטוח לגילוי מסמכים מסוימים. המבקשים טענו כי חברות ביטוח אלו לא מתייחסות באופן שוויוני לכל האנשים בתהליך הביטוח, וכי הן מפלות כנגד אנשים עם מוגבלויות בכך שהן מסרבות לבטח אותם או מטילות התניות בלתי אפשריות. בית המשפט הוציא צו לתובעים כדי שיוכלו לגשת למסמכים מסוימים בחברות הביטוח כדי להוכיח אפליה וכדי לבסס נגדן תובענה ייצוגית (ת"צ 43232-05-12 פלוני נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ ואח' (17.9.2013)).

סעיף 9 – נגישות

7. ב-1 במאי, 2016, בית דין לשכירות בתל אביב-יפו קיבל תביעה של זקן בן 80 עם מוגבלויות הנעזר בכיסא גלגלים וחי בקומה השלישית של בניין ללא מעלית, והורה לבעלים של הבניין להרשות התקנת מעלון לכיסא גלגלים על חשבון התובע. החברה שהיא הבעלים של הבניין טענה כי מעלון לכיסא כלכלים יפגע בחזות האסתטית של הבניין. בית הדין פסק כי למרות שהחברה היא הבעלים של גרם המדרגות של הבניין, לתובע יש זכות לגישה לדירתו, ומעלון לכיסא גלגלים הוא מצרך בסיסי למתלונן על מנת לחיות בדירתו (ש-14-11-24557 פולני נ' מיכה חברה להשקעות בע"מ (1.5.2016)). בעקבות פסק הדין הזה, ב-23 ביוני, 2016, המשיבה ערערה לבית המשפט המחוזי תל אביב - יפו. הערעור תלוי ועומד (ע"א 49844-06-16 מיכה חברה להשקעות בע"מ נ' פולני (23.6.2016)).

8. ב-9 ביולי, 2008 עמותת "נגישות ישראל" הגישה עתירה לבג"צ כנגד מספר משרדי ממשלה וועדות כנסת רלוונטיות על כישלונם להגיש ולאשר תקנות נגישות הנדרשות לפי פרק ה' לחוק שוויון זכויות על מנת לקבוע מאפיינים להתאמות נגישות בתחבורה ציבורית, בריאות, בנייה, חינוך והשכלה, תקשורת וכדומה. העותרים טענו כי לפי חוק שוויון זכויות, התקנות האלה היו צריכות להיות מוגשות לוועדות הכנסת הרלוונטיות עד נובמבר 2006. בית המשפט ציין את החשיבות של התקנה מהירה של התקנות האלה וביקש שמשרדי הממשלה הרלוונטיים יספקו מידע באשר למועד הצפוי להגשת התקנות. כמו כן, בג"צ הוציא צו על תנאי בנובמבר 2010 שחייב את המשיבים להסביר מדוע תקנות אלה טרם הוגשו ואושרו. עם זאת, בית המשפט ציין כי נעשה מאמץ לחוקק תקנות נגישות שונות (בין השנים 2009 ו-2011 אושרו תקנות בתחום בזק, בנייני ציבור קיימים, ומוסדות חינוך).

ב-2 בפברואר, 2012, בית המשפט הוציא פסק דין חלקי המורה למשיבים להגיש את שאר התקנות לאישור ועדות הכנסת הרלוונטיות. לאחר מכן ניתנו למשיבים אורכות לסיום התהליך. מאז חוקקו תקנות נגישות נוספות בתחומים כמו תחבורה ציבורית, מוסדות השכלה גבוהה ובריאות. במהלך שנת 2016 המדינה הגישה לכנסת את כל התקנות הדרושות, ורוב התקנות הושלמו. העתירה עדיין תלויה ועומדת כיוון שבג"צ ממשיך לעקוב אחר התהליך לגבי תקנות הנגישות שטרם אושרו (בג"צ 5833/08 עמותת נגישות ישראל נ' משרד התחבורה ואח' (תלוי ועומד)).

סעיף 10 – הזכות לחיים

9. בשנת 1986, בית המשפט העליון הכיר בכך שישנן שתי (2) תביעות נפרדות בעקבות התנהגות רשלנית לגבי "הולדה בעוולה": התביעה של ההורים והתביעה של הילד/ה עצמה/ו. התביעה של הילד מכונה לעיתים קרובות "חיים בעוולה", בעוד התביעה של ההורים מכונה "הולדה בעוולה". בית המשפט פסק פה אחד כי תביעה של "הולדה בעוולה" תוכר במסגרת רשלנות בהתאם לעקרונות הכלליים של דיני הנזיקין. בדעת רוב, השופטים הכירו גם בתביעת "חיים בעוולה", אך דעותיהם בנושא היו חלוקות (ע"א 518/82 זייצוב נ' כץ (18.2.1986) (להלן, "פס"ד זייצוב"). לאחר מכן נותרו קשיים משמעותיים ביישום העיקרון הכללי של הכרה בזכות המשפטית הזו, אשר הובילו ליישום בלתי אחיד.

10. ב-27 במאי, 2012, בית המשפט העליון פסק במספר עתירות לגבי כמה שאלות עקרוניות שעלו בפס"ד זייצוב, וקבע כי אי אפשר לקבוע מבחינה משפטית שאדם לא היה צריך לבוא לעולם, וכך סתם את הגולל על תביעות "חיים בעוולה" של ילדים שטוענים שהרופאים שלהם היו צריכים למנוע את חייהם. בית המשפט קבע שהכרה בתביעת הילד עבור "חיים בעוולה" בלתי אפשרית בשל שלטון החוק וכי היא סותרת את העקרונות הבסיסיים של המערכת, לרבות: עיקרון קדושת החיים, הגנה על כבוד האדם והכרה בזכויות אנשים עם מוגבלויות לכבוד ושוויון. עם זאת, בית המשפט פסק כי בתי משפט שדנים בעניין יכולים לתת תשובה משמעותית לרוב צרכי הילד/ה שנובעים מהמוגבלות שלה/שלו במסגרת תביעת ההורים על "הולדה בעוולה". בית המשפט הרשה והרחיב את התביעה על "הולדה בעוולה" במקרה של הורים שהאמינו שהרופאים היו צריכים למנוע את הלידה של ילד/ה עם מוגבלויות חמורות, עבורה הורים יוכלו לקבל פיצוי שיכסה את הוצאותיהם בגידול הילד/ה וטיפול בה/בו לשארית חיי הילד/ה. בית המשפט ציין כי על מנת להוכיח תביעת "הולדה בעוולה", ההורים חייבים להוכיח קשר סיבתי בין רשלנות הרופא להודיע להורים על מוגבלויות העובר ובין המוגבלויות של הילד/ה בפועל. בית המשפט הטיל גם "הוראת מעבר" לפיה ההחלטה לא תחול על תיקים תלויים ועומדים בהם ילוד הגיש תביעת "חיים בעוולה" בעוד ההורים לא הגישו תביעת "הולדה בעוולה", ובתי המשפט ימשיכו לדון באותם תיקים (ע"א 1326/07 ליאור המר נ' פרופ' עמי עמית (28.5.2012) (להלן, "הלכת המר").

11. בשנת 2014 בית המשפט העליון דחה ערעור שני שהוגש על פס"ד המר. הערעור הוגש כנגד ההחלטה של בית המשפט המחוזי חיפה ת"א 745/02 ליאור המר נ' פרופ' עמי עמית (26.12.2006) שדחה את טענת התובע לפיה רשלנות רפואית הובילה ל"חיים בעוולה". "הלכת המר" לא פתרה את העניין במלואו, ולכן התובע הגיש את הערעור האמור; בעיקר כנגד פסיקת בית המשפט כי המשיבה 3 אינה אחראית לנזקים שנגרמו לתובע, למרות רשלנותה.

בית המשפט פסק כי בתיק הזה יש להחיל "הלכת המר מותאמת", לפיה הילד ימשיך בעתירה בהתאם לעילה "חיים בעוולה". עם זאת, הכללים לפיהם תידון העתירה יושפעו מהלכת המר. כך, נראה כי לא היה קשר סיבתי בין רשלנות הרופאים והנזק שנגרם לילוד (ע"א 1326/07 ליאור המר נ' פרופ' עמי עמית (21.5.2014)).

סעיף 12 – הכרה שווה בפני החוק

12. ב-9 בנובמבר, 2015, בית המשפט לענייני משפחה בנצרת ביטל מינוי אפוטרופוס מהקרן לטיפול באנשים שמונה להם אפוטרופוס, שהיה אחראי לעניינים האישיים והרפואיים של אישה (שעברה שבץ ונשארה משותקת חלקית), ומינה במקומו את בנה. עם זאת, עקב ההתנהלות הכספית הבעייתית של בנה, ועל מנת להגן על האינטרסים של האשה, בית המשפט מינה לה אפוטרופוס חיצוני לענייני רכוש.

בית המשפט ציין שישנם מספר חסרונות לכך שהבן שלה יהיה האפוטרופוס לעניינים אישיים ורפואיים, כיוון שהשופטים חשבו שיש להעביר אותה למוסד מקצועי שם יטפלו בה טוב יותר מאשר בבית. למרות זאת, בית המשפט פסק כי כאשר אדם שמונה לו אפוטרופוס מסוגל/ת לקבל החלטות לגבי חייה/ו, ומודע/ת לחלוטין לפעולות ולתוצאות שלהן, יהיה זה הולם לתת לה/לו לקבל החלטה כזו אפילו אם היא תפגע באיכות חייה/חיו הנותרת. בית המשפט הצהיר כי זכות האדם לחיות בכבוד בשארית הזמן שנותר לה/ו יטופל בכבוד כוללת את הזכות למות בכבוד, והוא לא יתערב בהחלטת האשה להמשיך לחיות בבית עד מותה תחת טיפול בנה (תמ"ש 31216-09-14 ש.ג. נ' הקן לטיפול בחסויים- חיפה (9.10.2015)).

13. ב-17 בספטמבר, 2015, בית המשפט לענייני משפחה בחיפה פסק כי עמותת ש.פ.ר אפוטרופסות (להלן, "ש.פ.ר") צריכה להמשיך להיות האפוטרופוס של אדם עם מוגבלויות למרות תקלות ומחדלים רבים בתפקודה. בהתחלה בית המשפט מצא כי ש.פ.ר ביקרה את האדם שמונה לו אפוטרופוס לעתים נדירות, שמרה על קשר איתו בעיקר בטלפון, וחלו פגמים בהתנהלותה הכספית. בית המשפט מצא כי עם הזמן התנהגות ש.פ.ר השתנתה, הם ביקרו לעיתים קרובות יותר, לקחו יותר אחריות וטיפלו יותר באדם. באופן כללי, בית המשפט פסק כי ש.פ.ר חזרה למוטב, למרות שבית המשפט ציין שהשינוי הזה התרחש רק לאחר התערבותו וההליכים המשפטיים. לכן, בית המשפט פסק כי לעת עתה, ש.פ.ר תישאר בתפקידה בתור האפוטרופוס על תנאי ותחת פיקוח מוגבר. בית המשפט מינה אפוטרופוס לדין לייצג את האדם בהליכים המשפטיים לגביו, והוא יוצג על ידי הלשכה לסיוע משפטי (א"פ 10176-04-10 החסוי נ' עמותת ש.פ.ר אפוטרופסות (17.9.2015)).

14. ב-6 ביולי, 2015, בית המשפט המחוזי בנצרת קבע כי לאדם עם סכיזופרניה שביקש מבית המשפט לא למנות לו אפוטרופוס לענייני רכוש ימונה במקום זאת "תומך בקבלת החלטות". בית המשפט קבע כי המשיב ניהל את רכושו באופן שלא דורש התערבות פולשנית של בית המשפט באמצעות מינוי אפוטרופוס שיפגע באוטונומיה ובחירות שלו. לכן, בית המשפט דחה את בקשת המדינה למנות ארגון אפוטרופסות כאפוטרופוס לענייני רכוש עבור המשיב. בית המשפט מינה לו עורך דין מהסיוע המשפטי, אשר ייצג אותו בהליכים המשפטיים כאפוטרופוס לדין, בתור "תומך לקבלת החלטות" לתקופה של ארבעה (4) חודשים שניתנת להארכה לפי בקשה (א"פ 34820-03-15 היועמ"ש נ' א.ח.. (6.7.2015)). הפסיקה ניתנה לפני תיקון 2016 של חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, והתבססה על פסיקת בית המשפט

א"פ 43640-01-15 א.ב. נ' היועץ המשפטי לממשלה (8.4.2015), שהכירה באפשרות למינוי "תומך בקבלת החלטות".

15. ב-8 באפריל, 2015, בית המשפט לענייני משפחה בחיפה אישר עתירה משותפת שהוגשה על ידי אישה בת 78 עם אלצהיימר, הקליניקה לזכויות זקנים וניצולי שואה של אוניברסיטת בר אילן ואחרים למנות "תומך בקבלת החלטות" במקום אפוטרופוס. העותרת, שלא הייתה מסוגלת לדאוג לעצמה ולא עזבה את ביתה ללא ידיד נאמן, סירבה למינוי אפוטרופוס ובמקום זאת ביקשה למנות את ידידה לסייע לה בניהול ענייניה הכספיים בתור "תומך בקבלת החלטות". בית המשפט פסק כי מודל זה מעצים את האדם ומסייע לו לקבל החלטות בעצמו, בהתאם לסעיף 12 לאמנה. בית המשפט ציין עוד כי למודל של "תומך בקבלת החלטות" יש יתרונות רבים כיוון שהוא נותן לאשה אוטונומיה, עצמאות ושליטה בחיים, אבל מאפשר לה לקבל את העזרה שהיא זקוקה לה תחת פיקוח שירותי הרווחה של חיפה. לכן, בית המשפט פסק כי "תומך בקבלת החלטות" הוא המודל המתאים במקרה זה, ויטיב עם העותרת (א"פ 43640-01-15 א.ב. נ' היועץ המשפטי לממשלה (8.4.2015)).

16. ב-3 באפריל, 2015, בית המשפט לענייני משפחה בחיפה ביטל מינויו של תאגיד אפוטרופסות בתור אפוטרופוס של אישה שאובחנה כלוקה באלצהיימר ומוגבלויות נפשיות עקב תפקוד לקוי של התאגיד. בית המשפט פסק כי התאגיד לא ביקר אותה לעתים קרובות ובאופן סדיר, לא דאג לצרכים הבריאותיים שלה ונציג התאגיד לא דיבר את שפתה כך שהם לא יכלו לתקשר. בית המשפט קבע כי ההשפעה של האפוטרופוס על איכות החיים של אדם שבטיפולו היא מהותית, ובית המשפט לא יכול לקבל את המצב הנוכחי או להתעלם ממנו, כיוון שהתאגיד ימשיך באותה צורה. לכן, בית המשפט מינה תאגיד אפוטרופסות אחר בתור אפוטרופוס זמני לשנה, עם פיקוח הדוק (א"פ 1481-10-14 מ.ב. נ' היועץ המשפטי לממשלה (3.4.2015)).

17. ב-7 בדצמבר, 2014, בית המשפט לענייני משפחה בבאר שבע פסק כנגד מינוי אפוטרופוס לנכה צה"ל שנזקק לליווי של מטפל שמעסיק משרד הביטחון 24 שעות ביממה, אבל חייב מנגנון שיגן על ענייני הרכוש שלו מניצול אפשרי על ידי המטפל. האחים של המשיב הגישו בקשה להתמנות לאפוטרופוסים על ענייני הרפואיים, האישיים והרכושיים, כיוון שהם טענו שהמטפל מנצל את מצבו הגופני והנפשי, ועקב יחסי התלות שהתפתחו ביניהם, יש למנות אפוטרופוס כדי להגן על האינטרסים שלו. המשיב סרב למינוי האפוטרופוסים וטען כי למרות המוגבלות הגופנית שלו, התפקוד הנפשי שלו תקין, ראשו צלול והוא מסוגל לקבל החלטות. לפי פסיקת בית המשפט לא ימונה אפוטרופוס, אבל על מנת להגן על ענייני הרכוש של המשיב מאפשרות של ניצול, הוא הוציא צו שאוסר על מכירה, השכרה או העברת בעלות חוקית אחרת בדירה שבבעלותו עד שבית המשפט יכריע אחרת. בית המשפט ציין כי המצב הנוכחי, שבו המטפל והמשיב חיים יחד, והוא תלוי לחלוטין במטפל גופנית ונפשית, הוא מצב בעייתי שמחייב פיקוח של הגופים המתאימים. בית המשפט הדגיש כי למדינה יש אחריות להגן על נכי צה"ל ולטפל בהם ובאינטרסים שלהם ולהבטיח שהמטפלים שלהם, בהם הם כה תלויים, לא מנצלים אותם או מפעילים עליהם לחץ. בית המשפט פסק עוד כי משרד הביטחון אחראי לעקוב אחרי תנאי העבודה של המטפלים ולכלול חובות ואיסורים

בחוזי ההעסקה שלהם כדי למנוע מראש את האפשרות לנצל נכי צה"ל (א"פ 13458-07-12
פלוגי נ' אלמוני (7.12.2014)).

סעיף 13 – נגישות לצדק

18. ב-14 למרץ, 2012, בג"צ פסק כי תלונה של אישה עם מוגבלות שכלית קלה על הטרדה מינית תוחזר לחקירה נוספת על ידי חוקר מיוחד בהתאם לחוק הליכי חקירה והעדה (התאמה לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית). למרות המוגבלות שלה, התלונה של העותרת נסגרה, הן במשטרה והן בפרקליטות המדינה, ללא שנחקרה על ידי חוקר מיוחד (בג"צ 6210/11 פלוגי ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' (14.3.2012)).

19. ב-29 בינואר, 2009, בית משפט השלום בתל אביב-יפו פסק בתביעה אזרחית שהגיש אדם עם מוגבלות נפשית שטען שהיה נתון לאלימות במהלך מעצרו על ידי המשטרה. התובע סרב לפנות את חדרו במלון ולכן פונה באלימות על ידי המשטרה ללא התחשבות במוגבלות הנפשית שלו. כמו כן, עקב פציעותיו הוא נלקח למספר בתי חולים בעודו אזוק ומרוסן פיזית על ידי קציני משטרה. בית המשפט קבע כי קציני המשטרה היו צריכים להבין את מורכבות המצב והיו צריכים לפעול באופן מידתי, כיוון שלא היה איום כלפיהם או איום לחיי כל אדם. בית המשפט פסק לטובת התובע 125,000 ש"ח (\$32,808) פיצויים (ת"א 73358/00 מ. ו. נ' אלון אברה ואח' (29.1.2009)). ערעור שהגיש התובע לבית המשפט המחוזי תל אביב-יפו התקבל, והפיצוי הוגדל ל-220,000 ש"ח (\$57,919) (ע"א 1398/09 פלוגי נ' מ"י ואח' (04.09.2011)). בקשה לרשות ערעור שהגיש התובע לבית המשפט העליון סורבה (בר"ע 7237/11 פלוגי נ' מ"י ואח' (18.1.2012)).

סעיף 14 – חירות ובטחון אישי

20. ב-29 ביוני, 2015, בית המשפט העליון קיבל עתירה שהגיש ישר מריסי, גבר בן 59 עם 100% נכות, שהורשע בהסעת פלסטינים שנכנסו לישראל באופן בלתי חוקי. בית משפט השלום דן אותו לשמונה (8) חודשי מאסר. במהלך הערעור לבית המשפט המחוזי מרכז, מפקח עבודות השירות נתן חוות דעת לבית המשפט כי הנאשם אינו מתאים לרצות את גזר דינו בעבודות שירות, עקב מצבו הבריאותי. בית המשפט המחוזי החליט להפחית את העונש לחמישה (5) חודשי מאסר בפועל. בקשת הנאשם לערער לבית המשפט העליון התקבלה, ובמהלך ההליכים, בית המשפט העליון הורה לממונה על עבודות השירות לבחון מחדש את האפשרות לעבודות שירות עבור הנאשם. בהסכמת המדינה, בית המשפט העליון פסק כי הנאשם ישרת חמישה (5) חודשי מאסר בעבודות שירות (רע"פ 513/15 ישר מריסי נ' מ"י (29.6.2015)).

21. ב-7 ביוני, 2015, בית המשפט העליון פסק בבקשת רשות ערעור שהגיש מערער חסר בית הסובל משחפת פעילה ומידבקת כנגד החלטת בית המשפט המחוזי להוציא לו צו אישפוז כפוי ולתת לו טיפול בעודו אזוק, במתקן רפואי של שירות בתי הסוהר (שב"ס). עקב הפגיעה בחירות המשיב, בית משפט השלום תל אביב - יפו דחה את בקשת המדינה להוציא צו אישפוז כפוי לפי פקודת בריאות העם 1940, אשר יתבצע במתקן רפואי של השב"ס. לאחר ערעור המדינה, בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו הפך את החלטת בית המשפט וקיבל את הבקשה. הוגשה בקשת רשות ערעור על ההחלטה, ובית המשפט העליון קיבל את הערעור. בית המשפט ציין כי המערער היה חסר בית ואיים להימלט מהטיפול

בעודו סובל משחפת פעילה ומידבקת. עם זאת, בית המשפט הצהיר גם שהחלטה לאשפז אדם שאינו עבריין אינה מידתית, ולכן עקרונות החירות והמידתיות מחייבים מציאת הסדר הולם אחר עבורו. בית המשפט אישר את עמדת משרד הבריאות לאשפז את המערער בבית חולים אזרחי "מרכז רפואי שמואל הרופא" בתא נעול, שם יהיה זכאי לעד שש (6) שעות של הליכות במוסד ביום, מלווה באנשי האבטחה של בית החולים, כדי להבטיח שלא יימלט ויסכן את שלום הציבור (רע"פ 3808/15 פלוני נ' מ"י ואח' (7.6.2015)).

22. ב-31 במרץ, 2015, בית המשפט העליון קיבל ערעור של מערער עם מוגבלות שכלית-התפתחותית אשר הואשם בעבירות מין - מעשה סדום ומעשים מגונים בתוך המשפחה בקטין בן 10, בנוגע לחלופות למעצר עד סיום ההליכים. המערער ביקש חלופה למעצר (מעצר בית או במוסד מיוחד), בהתחשב בקביעת ועדת אבחון של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים שהוא אדם עם מוגבלות שכלית-התפתחותית, כיוון שגילו השכלי הוא כשל ילד בן 11 והתפקוד הנפשי שלו מוגבל. בית המשפט פסק כי התיק יועבר לבית המשפט המחוזי על מנת לבחון חלופות למעצר שיזיקו פחות למערער בהינתן מצבו, וכי יש לעשות מאמץ מיוחד למצוא חלופות למעצר עבור אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית (בש"פ 1872/15 פלוני נ' מ"י (31.3.2015)).

23. ב-3 בפברואר, 2015, בית המשפט העליון קיבל ערעור על פסק הדין של בית משפט השלום והמחוזי וקבע כי אדם שביצע עבירה במצב נפשי של אי שפיות יזוכה לפי סעיף 34(ח) לחוק העונשין, מסיבה זו. לפני החלטה זו, אנשים שעמדו בתנאי לאי שפיות לפי החוק היו מזוכים בשל ספק סביר. בית המשפט ציין כי אין להתייחס לאי שפיות באופן שונה מכל מצב אחר בחוק העונשין בו ניתן לזכות נאשם כמו הגנה עצמית, שיכרות, קטינות וכדומה. בית המשפט פסק כי סיווג "זיכוי עקב ספק סביר" עלול לגרום בלבול ואי בהירות לגבי אשמת אדם עם מוגבלויות נפשיות ולכן אין להשתמש בו במקרים כאלה (רע"פ 2675/13 מ"י נ' דן רפאל וחנן (3.2.2015)). בית המשפט העליון דחה בקשה לדיון נוסף בתיק שהגישו שני הצדדים (דנ"פ 1237/15 מ"י נ' דן רפאל וחנן (5.7.2015)).

24. ב-11 בספטמבר, 2014 בית המשפט העליון קיבל ערעור של אישה שהואשמה בתקיפה ובתקיפת חסר ישע – אמה. לפי חוות דעת של הפסיכיאטר המחוזי, המערערת אינה כשירה לעמוד למשפט. פרקליטות המדינה הסכימה לעכב את ההליכים נגדה אבל המערערת, שלא הסכימה עם חוות הדעת, ביקשה להמשיך על מנת לברר את אשמתה במקרה. בית המשפט פסק כי במקרים בהם אפילו אם הנאשם ימצא אשם, לא ניתן יהיה להרשיע אותו עקב חוות הדעת הפסיכיאטרית המקובלת על הפרקליטות, אין לעצור אותו עד תום ההליכים. בתיק הזה בית המשפט לא הוציא צו אישפוז אלא צו הרחקה שאוסר על המערערת להתקרב לאמה (בש"פ 6002/14 פלונית נ' מ"י (11.9.2014)).

25. ב-20 באוגוסט, 2013 בית המשפט העליון דחה ערעור של אדם עם מוגבלות שכלית-התפתחותית קלה עם צרכים טיפוליים מיוחדים שביקש לרצות את תקופת הכליאה שלו במוסד סגור שמתאים לצרכיו. המערער הורשע בעבירות מין כנגד קטינים ונידון לתשע (9) שנות מאסר. בית המשפט ציין כי לפי חוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית), בית המשפט יכול להחליט האם ריצוי גזר הדין במוסד סגור הוא פתרון מתאים בנסיבות העניין. אולם במקרה זה, למערער היו צרכים טיפוליים מיוחדים עקב מצבו

הקוגניטיבי, ונראה כי אין מסגרת טיפולית מתאימה לו בכלא או במוסד סגור. כמו כן, המערער לא מוכן לקבל טיפול, וכך לא ברור מהם היתרונות בלאפשר בו להיכלא במוסד סגור. מכאן, בהתחשב בחומרת העבירות של המערער, הערעור נדחה (בר"ע 2059/12 פלוני נ' מ"י (20.8.2013)).

26. ב-11 באוגוסט, 2013, בית המשפט המחוזי בחיפה פסק בתיק של נאשם שהיה כפוף לצו אישפוז כפוי. בית המשפט פסק כי אין לקשור את הנאשם למיטה בלילה או לאזוק את ידיו ורגליו ביום כאשר הוא שוהה בבית החולים הפסיכיאטרי. בית המשפט הצהיר כי הגבלת הנאשם באופן זה אינה מידתית, לא מתחשבת מספיק בהשלכות הרפואיות של מגבלות כאלה, ולא מאזנת כראוי בין הסיכון שמציב הנאשם לנזק הפסיכיאטרי שעשוי להיגרם לו. בית המשפט ציין גם שלא השתכנע כי לא ניתן להקטין את הסיכון שמציב המבקש באמצעות השמתו במחלקה סגורה או בבית חולים פסיכיאטרי של השב"ס (בכפוף לתיאום עם הצוות הרפואי) (עת"א 9027-08-13 יוסף פנונו נ' שירות בתי הסוהר (11.8.2013)).

27. ב-26 ביוני, 2013, בית המשפט העליון דחה בקשת רשות ערעור על החלטה של בית המשפט המחוזי לקבוע דיון של עצור בתוך שבוע, עקב העובדה שהעצור מוחזק בבית חולים פסיכיאטרי וימשיך להיות אזוק ברגליו עד הדיון. עם זאת, בית המשפט ציין כי המשטרה צריכה לבחון את גישתה, כיוון שקשה להצדיק שימוש באזיקי רגליים לכל חשוד ברצח בהסתכלות פסיכיאטרית, 24 שעות ביממה, רק בשל חומרת העבירה והחשש המובנה לבריחה מבית החולים.

ב-30 ביולי, 2013, בית המשפט המחוזי בבאר שבע קיבל עתירה שהגיש אותו אסיר ופסק כי יש להסיר את אזיקי הרגליים הכובלים אותו למיטה. בית המשפט ציין כי המדינה כבר הצהירה שהעצור לא יאזק בחלק של בית החולים שבו נמצא העותר והעובדה שהורשע וכעת הוא אסיר לא אמורה לשנות את המצב הזה. לפיכך הורה בית המשפט להסיר מיד את אזיקי הרגליים. (בר"ע 4603/13 יוסף סמני נ' משטרת ישראל (26.6.2013) ועת"א 50913-07-13 יוסף סמני נ' מ"י – שירות בתי הסוהר (30.7.2013)).

סעיף 16 – חופש מניצול, אלימות והתעללות

28. ב-17 ביולי, 2016, בית המשפט המחוזי בבאר שבע הרשיע ארבעה (4) מטפלים בבית החולים הפסיכיאטרי בבאר שבע אשר תקפו מטופלים עם מוגבלויות נפשיות חמורות והתעללו בהם. הם הורשעו בתקיפת חסר ישע התלוי בהם בתור מטפלים בבית החולים, תוך גרימת נזק גופני ונפשי, ונגזרו עליהם 6-12 חודשי מאסר ומאסר על תנאי. בית המשפט ציין את חומרת המקרים האלה שהתרחשו לאורך תקופה של 18 חודשים, וקרא למשרד הבריאות לנקוט צעדים מתאימים על מנת למנוע הישנות תופעה חמורה זו (ת"פ 27526-11-13 מ"י נ' אברהם לוסקי ואח' (17.7.2016)).

29. ב-26 בפברואר, 2015, בית המשפט המחוזי בחיפה הרשיע ארבעה (4) מטפלים בבית החולים הסיעודי "אלישע" בתקיפה בנסיבות מחמירות של חסרי ישע שאושפזו במוסד, ודן אותם ל-6-13 חודשי מאסר, מאסר על תנאי ופיצוי בסכום של 12,000-26,000 ש"ח (\$3,149-6,824) שישולם לקורבנותיהם. בית המשפט פסק כי יש לגנות בחריפות תקיפות חסרי ישע, במיוחד כאשר התוקפים הם עובדים האחראים לשלום האנשים הפגיעים הללו. בית המשפט הדגיש עוד את האחריות שלו להגן על מאושפזים עם מוגבלויות ולמנוע מעשי אלימות והתעללות

של מטפלים כנגד מטופלים באמצעות גזירת עונשים הולמים שירתו אחרים וימחישו את הדחייה מתקיפה פיזית ונפשית כזו (ת"פ 48994-10-13 מ"י נ' אלכסנדר פנישב ואח' (26.2.2015)).

30. ב-30 בספטמבר, 2013 בית המשפט המחוזי בירושלים גזר את דינם של מספר עובדים בכירים בבית החולים הפסיכיאטרי "איתנים", כולל המנהל. הנאשמים הואשמו בעבירות חמורות, וחומרת העבירות נובעת מהעובדה שקורבנותיהם היו מטופלים חסרי ישע.

הנאשם 1, מנהל בית החולים הפסיכיאטרי "איתנים", הורשע בהפרת החובה המוטלת עליו לדאוג לצרכי האנשים שתחת טיפולו, בהיותו מודע להתעללות שהתרחשה בבית החולים שהוא היה אחראי עליו מבלי לפעול על מנת לעצור אותה. הוא נידון ל-400 שעות עבודות שירות, תשעה (9) חודשים מאסר על תנאי וקנס של 10,000 ש"ח (\$2,624) או חודשיים (2) מאסר.

הנאשמת 2 הייתה אחות בכירה במחלקה שבה התרחשה ההתעללות. היא הורשעה בהפרת החובה המוטלת עליה לדאוג לצרכי האנשים שתחת טיפולה ואושר הסדר טיעון בעניינה לתשעה (9) חודשי מאסר על תנאי.

הנאשם 3 היה מנהל במחלקה שבה התרחשה ההתעללות. הוא הורשע בהפרת החובה המוטלת עליו לדאוג לצרכי האנשים שתחת טיפול, התעללות ושימוש בלתי ראוי באמצעי כפייה. הוא נידון לששה (6) חודשי עבודות שירות, שמונה-עשר חודשים מאסר על תנאי וקנס של 15,000 ש"ח (\$3,937) או שלושה (3) חודשי מאסר.

הנאשמת 4 הייתה אחות אחראית במחלקה. היא הורשעה בנטישת אנשים בטיפול, התעללות ושימוש בלתי ראוי באמצעי כפייה. היא נידונה לתשעה (9) חודשי מאסר, שמונה-עשר חודשי מאסר על תנאי וקנס של 15,000 ש"ח (\$3,937) או שלושה (3) חודשי מאסר.

הנאשמים 5-7 הורשעו בהסדר טיעון ונשלחו לששה (6) חודשי עבודות שירות וששה (6) חודשי מאסר על תנאי.

הנאשמים 8-9 זוכו מהאישומים נגדם (ת"פ 2184-06 מ"י נ' יעקב מרגולין ואח' (30.9.2013)). הנאשמים 1, 3 ו-4 ערערו על הרשעתם ועל גזר דינם כמפורט לעיל. ב-8 בדצמבר, 2015, בית המשפט העליון קיבל את הערעור של הנאשם 1 והוא זוכה, הערעור של הנאשם 3 נדחה והערעור של הנאשמת 4 התקבל בחלקו ועונשה הופחת לששה (6) חודשי עבודות שירות והמאסר על תנאי בוטל (ע"פ 7704/13 יעקב מרגולין ואח' נ' מ"י (8.12.2015)).

31. בשנת 2012, בעקבות דיווחים על אלימות והתעללות כלפי אנשים עם מוגבלויות במוסד "נווה יעקב", נחקרו שבעים מטפלים במוסד הפרטי הזה על תקיפה לכאורה של חסרי ישע. בעקבות החקירה, שלושה (3) עובדים הואשמו בעבירות אלימות וההליכים נגדם תלויים ועומדים בבית המשפט. בשנת 2013 המוסד נסגר כיוון שהקבלן הפרטי שהפעיל אותו לא עמד בדרישות המכרז הממשלתי. שלוש (3) תביעות אזרחיות של שמונה (8) דיירים במוסד "נווה יעקב" הוגשו לבתי המשפט, חלקן כנגד המדינה, והן תלויות ועומדות.

32. ב-20 ביוני, 2011, בג"צ דחה עתירה שהגישה עמותת "בזכות" – המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות" (להלן: "בזכות"), כנגד משרד הבריאות ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים ומוסד "אילנית" שתחת פיקוחם. לפי העתירה, המשרדים האלו שלחו אנשים עם לקויות נפשיות, מוגבלויות שכליות ואוטיזם למוסד למרות מידע על הזנחה תמידית,

התעללות נפשית ופיזית, השפלה ואלימות מצד העובדים כלפי הדיירים בעלי המוגבלויות במוסד זה. עמותת "בזכות" טענה כי במהלך השנים, עובדים במוסד הפרו זכויות אדם באופן קבוע. בג"צ מחק את העתירה, תוך קביעה כי היא מעלה שאלות חשובות לגבי טיפול באנשים עם מוגבלויות באופן כללי, ובמוסד "אילנית" בפרט. הצדדים הסכימו כי "בזכות" תוכל לקיים ביקורי פתע במוסד, תוך תיאום מראש עם המשרדים. בג"צ החליט בשלב זה לא להתערב בהחלטת המשרדים להמשיך לעבוד עם המוסד, תחת פיקוח הדוק יותר (בג"צ 2815/11 "בזכות" נ' משרד הבריאות ואח' (20.6.2011)).

סעיף 17 – הגנה על שלמות אישית

33. ב-29 ביולי, 2013 בית המשפט לענייני משפחה בפתח תקווה סרב לבקשה של אפוטרופוסים של אישה בהריון בת 40 שהוכרזה בלתי כשירה משפטית על ידי בית המשפט בעניינים הקשורים לגופה במהלך הריונה. הבקשה הייתה להורות על ניתוח קשירת חצוצרות בעודה ממתנה לניתוח קיסרי, אחריו התינוק יימסר לאימוץ, על מנת להימנע מהריונות נוספים. אמה ואחיה של האשה מונו כאפוטרופוסים שלה לעניינים רפואיים ואישיים למשך שנה אחת (1). בית המשפט פסק כי קשירת חצוצרות תפר באופן בלתי מידתי את זכויות האשה לאוטונומיה על גופה, להורות, לשלמות הגוף ולכבוד. בית המשפט ציין כי ישנם אמצעים חלופיים והפיכים במקום זאת (א"פ 21169-06-13 א. ק ואח' נ' ת. ז. נ. מ. ואח' (29.7.2013)).

סעיף 19 – חיים עצמאיים ושילוב בקהילה

34. ב-4 במאי, 2016, בג"צ פסק בעתירה שהגישו "בזכות" ואחרים בשם אנשים שאובחנו עם "מוגבלות כפולה", כלומר אנשים שיש להם גם מוגבלויות נפשיות וגם גופניות - המבקשת להקים הסדרי דיור חוץ-ביתי שיענו על צרכיהם, כדי שלא יהיה צורך לאשפז אותם. במהלך ההליכים הממושכים, משרד הבריאות הודיע לבית המשפט כי הוא החל בתהליך להקמת מוסד שנועד לטפל באנשים עם "תחלואה כפולה" ב"מודל שיקומי-אקולוגי". המודל השיקומי-אקולוגי כולל הקמה של תכניות טיפול ושיקום לכל אדם אשר מותאמות לצרכי כל דייר, לפי מודל התערבות המבוסס על שיטות אקולוגיות. משרד הבריאות הכריז על הקמת מסגרת שיקומית-אקולוגית מתאימה לאנשים עם אבחון כפול של מוגבלויות גופניות ונפשיות וכי מכרז רכש פורסם, והמודל הטיפולי החדש נקבע בנוהל פנימי של משרד הבריאות.

המודל שהציג משרד הבריאות מבוסס על העקרונות הבאים: שירותי מגורים מקיפים עבור אנשים שאובחנו עם "מוגבלות כפולה", צוות מקצועי עם מומחיות במתן שירות לאוכלוסייה זו, שירות גמיש ומודולרי שמתאים לצרכים הספציפיים של כל דייר במטרה לשפר את יכולתה/ו לתפקד בחיי היום-יום וכן לשפר את איכות החיים שלה/שלו, שיטות התערבות מבוססות על "מודל אקולוגי" שהותאם לאוכלוסייה זו, ולבסוף, מודל שמשלב חללי מגורים מותאמים לאוכלוסייה ומרכזי תוכן לנגישות קהילתית. המודל תוכנן לשלוש (3) קבוצות מטרה: דיירים עם מוגבלויות גופניות מורכבות, דיירים עם התנהגויות של פגיעה-עצמית, ודיירים עם קשיי תפקוד חמורים בביצוע פעילויות בסיסיות לחיי היום-יום. לפי המודל של משרד הבריאות, מטרת השירות הן לפתח מיומנויות תפקודיות בתחומי החיים השונים, על מנת להגיע לרמה הגבוהה ביותר האפשרית של תפקוד ועצמאות, ולשפר את איכות החיים,

לקדם הסדרים פחות אינטנסיביים ויותר עצמאיים, ולהזדקק כמה שפחות לאשפוז במוסדות בריאות הנפש.

לאור העדכון הזה שהציגה המדינה לבית המשפט, בג"צ מחק את העתירה והשאיר לשיקול דעת העותרים את האפשרות להגיש עתירה חדשה בעתיד אם יהיה בכך צורך לדעתם (בג"צ 1596/12 "בזכות" נ' משרד הרווחה והשירותים החברתיים ואח' (4.5.2016)).

35. ב-23 ביולי, 2012, הגישה עמותת "בזכות" עתירה לבג"צ בשם שני (2) אנשים עם מוגבלויות נפשיות וצרכי סיעוד כנגד משרדי העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים והבריאות. העתירה נגעה לאנשים עם מוגבלויות פיזיות מורכבות או מוגבלות כפולה שגרים כיום במוסדות שלא תואמים את צרכיהם. העותרים טענו כי בהעדר מסגרות מתאימות כאמור, מאות אנשים עם מוגבלויות הזקוקים לטיפול ארוך טווח מושמים במחלקות אישפוז גריאטריות לשארית חייהם.

בשנת 2013, המשיבים מינו ועדה בין-משרדית שכללה נציגים של משרדי העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, הבריאות, והמשפטים. הוועדה קיימה מספר פגישות עם נציגי "בזכות", בית חולים אל"ן לילדים עם מוגבלויות ואנשים עם מוגבלויות הזקוקים לטיפול ארוך טווח, ומשפחותיהם. כמו כן, הוקמה תת-ועדה על ידי המשרדים שניסחה קריטריונים להבחנה בין אנשים עם מוגבלויות הזקוקים לטיפול ארוך טווח ומתאימים לחיים במוסדות טיפול בקהילה ואלו שצריכים להיות במסגרת אישפוז.

בשנת 2015, הוועדה הגישה את הדוח שלה, הכולל דיון במוסדות טיפוליים אפשריים עבור אנשים עם מוגבלויות הזקוקים לטיפול ארוך טווח לרבות נושאים של מחיר ותקציב. הוועדה המליצה על תכנית פיילוט לפיה יוקמו שני (2) מוסדות טיפוליים נוספים עבור אנשים עם מוגבלויות הזקוקים לטיפול ארוך טווח:

א. מוסדות מגורים בקהילה;

ב. מחלקות אישפוז לאלו שיש להם בעיות רפואיות המחייבות אישפוז ממושך ולא ניתן לשלב אותם במוסדות טיפוליים אחרים.

יישום ההמלצות האלה יתחיל בהקמת שתי (2) תכניות פיילוט, ויכלול: תשע (9) דירות בקהילה, בכל אחת ששה (6) דיירים ושני (2) מוסדות מגורים נוספים שבכל אחד מהם 14-18 דיירים, ארבע (4) מחלקות אישפוז עבור עד 24 איש בכל מחלקה.

העתירה תלויה ועומדת (בג"צ 5723/12 פלוני נ' משרד הרווחה והשירותים החברתיים ואח' (תלוי ועומד)).

36. ב-29 בינואר, 2012, בית משפט השלום בחיפה דחה בקשה לצו הרחקה זמני שהגישו שכנים פוטנציאליים של דירה לאנשים עם מוגבלויות, אשר ביקשו מבית המשפט לאסור על פתיחת הדירה הקרבה בשכונה. העותרים הביעו חשש לגבי השפעה אפשרית על ערך הנדל"ן בשכונה. בית המשפט הכריז כי מדובר בתופעה נפוצה של "NIMBY" – לא בחצר האחורית שלי" וכי העותרים לא הציגו ראיות משכנעות לכך שיש אפשרות להפרה של זכויותיהם. בית המשפט הזכיר את החשיבות בשילוב של אנשים עם מוגבלויות בקהילה ודחה את הבקשה (ת"א 50900-01-12 דובינסקי נ' שחם (29.1.2012)).

37. ב-3 בפברואר, 2010, בג"צ דחה עתירה שהגישו אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית חמורה בטענה שהם זכאים למוסדות טיפול חוץ-ביתיים. אולם, בקשתם למוסדות כאלה

נדחתה על ידי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, שטען כי לפי הקריטריונים הרלוונטיים, העותרים יושמו במעונות. העותרים טענו כנגד הקריטריונים האלה, וטענו כי זכותם לשוויון, כבוד, פרטיות וחופש התנועה נפגעת. המשיבים הציגו לבית המשפט את עמדתם המעודכנת לגבי הקריטריונים המדריכים לחיים בקהילה וציינו, בין היתר, כי הקריטריונים החדשים מחייבים בחינה אישית של ההתאמה לחיים בקהילה. המשיבים ציינו גם כי הוסרו מגבלות מסוימות מהקריטריונים הללו וכך הורחב מערך המגורים בקהילה לאנשים עם מוגבלויות שכליות חמורות. המשיבים הכריזו גם על הקמת מוסדות מגורים ל-16-24 דיירים. ב-16 בנובמבר, 2009 המשיבים עדכנו את בית המשפט וציינו כי מוקם מוסד מגורים בירושלים לטובת אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית חמורה, שיושלם בינואר 2010. בעקבות העדכון, הוציאו גם העותרים הודעה לבית המשפט בה ציינו שהם מסרבים לפתרון שמציעים המשיבים, כיוון שמגורים במוסד כזה לא תואמים את זכותם לשילוב אמיתי ומשמעותי בקהילה. הם טענו גם כי מאפייני השכונה וסגנון החיים והשירותים שיש בה לא עונים על צרכיהם לשילוב. בית המשפט פסק כי המשיבים נקטו מאמצים גדולים על מנת לקדם את המטרה החיונית של שילוב אנשים עם מוגבלויות בקהילה, וכי פעולות המדינה מוכיחות את כוונתה לקדם שוויון של אנשים עם מוגבלויות ולהגן על זכויותיהם לכבוד ולשילוב בחברה. בית המשפט הכריז גם הכרזה חשובה לגבי החשיבות של הזכות של אנשים עם מוגבלויות לחיות בקהילה: "אין ספק כי המהלכים הנעשים בתחום הדיר בקהילה הם חלק מרכזי מתהליך רחב וחיוני של קידום השוויון של אנשים עם מוגבלות וההגנה על זכותם לכבוד ולהשתתפות פעילה בחברה. יש לקוות כי תהליך זה, על היבטיו הרבים, יוכיח את עצמו כמהפכה של ממש בתחום זכויות אנשים עם מוגבלות, תחום המשקף במידה רבה את דמותה של החברה ואת מצב זכויות הפרט בה. למותר לציין כי תהליך זה מצריך השקעת משאבים, מחשבה, תכנון לטווח ארוך וחתימה להתאמת התשתית הקיימת לצרכיה של אוכלוסייה זו". (בג"צ 3304/07 ליאור לוי ואח' נ' מדינת ישראל ואח' (3.2.2010)).

סעיף 20 – ניידות אישית

38. ב-11 באוגוסט, 2016 בית משפט השלום בירושלים פסק כי נהג מונית שסרב להסיע אישה כבדת ראייה כיוון שהייתה מלווה בכלב נחייה ישלם לה פיצויים. התובעת והנציבות בשמה הגישו את התביעה ודרשו את הפיצוי המרבי האפשרי לפי *חוק שוויון זכויות*, שלא יעלה על 61,175 ש"ח (\$16,014) ללא הוכחת נזק. בית המשפט פסק כי פעולות הנתבע היו הפרה של *חוק שוויון זכויות*, אך כיוון שהוא התנצל והבין כי התנהגותו הייתה שגויה, בית המשפט פסק פיצוי של 10,000 ש"ח (\$2,777) לתובעת (ת"א 16589-09-15 *נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות נ' ירון זאב* (11.8.2016)).

39. ב-29 במאי, 2016, הגישה "בזכות" עתירה לבג"צ נגד משרד התחבורה והבטיחות בדרכים, עיריית ירושלים ומספר מפעילות תחבורה. העותרים טענו כי המשיבים לא הבטיחו נגישות לתחבורה ציבורית בשכונות המזרחיות של ירושלים בהתאם לדרישות הקבועות בתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (הסדרת נגישות לשירותי תחבורה ציבורית). המשיבים ציינו כי התחבורה הציבורית בשכונות המזרחיות של ירושלים מתפתחת בהדרגה ובשנים האחרונות ננקטו פעולות כדי להסדיר תחבורה ציבורית בשכונות אלו. עם זאת עדיין ישנם קשיים. ראשית, העיכוב באכיפת התקנות האלו הוא תוצאה של נסיבות

היסטוריות ומנהליות. לאורך השנים, התפתחה בשכונות האלה מערכת לא מוסדרת של תחבורה ציבורית שלא עומדת בסטנדרטים התקינים של תחבורה ציבורית. לכן, בשכונות האלה יש צורך בהליך הסדרה של תחבורה ציבורית עיקרי, ורק לאחר מכן אפשר להפוך אותה לנגישה. שנית, תשתיות התחבורה בשכונות האלה לא מתאימות לתחבורה נגישה, והדבר משפיע על יכולת העירייה להנגיש תחנות אוטובוס עירוניות.

המשיבים הודיעו לבית המשפט כי על מנת לעודד מפעילות תחבורה לרכוש כלי רכב נגישים, משרד התחבורה והבטיחות בדרכים יסבסד אותם. יתרה מזאת, כיום ישנן 141 תחנות אוטובוס עירוניות נגישות; המשיבים העריכו שעד 2018 יהיו סה"כ 520 תחנות אוטובוס עירוניות נגישות בשכונות האלה. כמו כן משרד התחבורה והבטיחות בדרכים משתתף ב-24 פרויקטים של תשתיות בשכונות האלה. העתירה תלויה ועומדת (בג"צ 4267/16 "בזכות" נ' משרד התחבורה והבטיחות בדרכים ואח' (תלוי ועומד)).

40. ב-31 ביולי, 2012, בית המשפט המחוזי בירושלים קיבל הסדר פשרה בתובענה ייצוגית שהגישו שני (2) תובעים, בטענה כי שתי (2) חברות אוטובוס גדולות הפרו את חובתן החוקית לספק שירותי נגישות לאנשים עם עיוורון וליקויי ראייה באוטובוסים ובתחנות האוטובוס שלהן. בית המשפט פסק כי שתי (2) החברות הפרו את חוק שוויון זכויות ואת תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (הסדרת נגישות לשירותי תחבורה ציבורית) ואת תקנה 427 לתקנות התעבורה, תשכ"א-1961. בעקבות ההחלטה, הצדדים הגיעו לפשרה לפיה חברות האוטובוס הסכימו להאיץ את יישום התאמות הנגישות, להציב שלטים בתחנות אוטובוס ולהפעיל את מערכת הכריזה האוטומטית. כמו כן, החברות התחייבו לאפשר נגישות חושית, שאינה כלולה בתקנות הנוכחיות, באוטובוסים בין-עירוניים ובעמדות מידע אלקטרוניות בתחנות אוטובוס. ב-18 בפברואר, 2016, בית המשפט אישר פשרה חדשה, הורה למשיבים להתקין עמדות מידע אלקטרוניות נוספות בתחנות אוטובוס שונות ולתרום 30,000 ש"ח (\$7,920) לספרייה המרכזית לעיוורים וכבדי ראייה, כיוון שלא יישמו את הסכם הפשרה הקודם בזמן (ת"צ 9177-07 ראובן ברון ואח' נ' "אגד" אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ (31.7.2012)).

סעיף 22 – כבוד לפרטיות

41. ב-1 ביוני, 2011, בית המשפט המחוזי בתל אביב – יפו קיבל באופן חלקי ערעור של אישה עם מוגבלויות נפשיות וקיבל את בקשתה למחוק מידע הנוגע לתביעה לגבי תאונה שבה היא הייתה מעורבת, מהאינטרנט ומאתרים משפטיים. בית המשפט פסק כי כיוון שהחלטות בית המשפט במקרה זה מגלות מידע פרטי שמפר באופן מהותי את זכות המערערת לפרטיות, בקשתה להסיר את שמה ופרטים מזהים נוספים מהחלטות בית המשפט צריכה לגבור במקרה זה על עיקרון פומביות הדיון, ולהתקבל (ע"א 2319/08 פלוני נ' פלונית (1.6.2011)).

סעיף 23 – כבוד הבית והמשפחה

42. ב-16 באפריל, 2014 בית הדין לעבודה בתל אביב-יפו פסק לטובת תובעת, אלמנה עם מוגבלויות נפשיות, שחברת הביטוח של בעלה המנוח סירבה לתת לה את הפנסיה עבור בעלה, כיוון שהם חיו בנפרד. בית המשפט פסק כי חברת הביטוח מחויבת לקחת בחשבון את הצרכים המיוחדים והמוגבלויות של התובעת, שיש לה מוגבלות נפשית, ולתת לה את

ההטבות החוקיות הקשורות למעמדה כאלמנה (ק"ג 39041-01-12 ד.י. נ' החברה המנהלת של קרן הגמלאות של חברי "דן" בע"מ (16.4.2014)).

סעיף 24 – חינוך

43. ב-19 בדצמבר, 2013, בג"צ אישר את ההסכם בין "בזכות" ומשרד החינוך, להנגיש את ספרי הלימוד של תלמידים עבור תלמידים עם עיוורון וליקויי ראייה. בית משפט קבע כי משרד החינוך צריך להתחייב להנגיש את הספרים באופן הבא: להציע ארבע (4) תצורות לספרי הלימוד (בריל, גופן מוגדל, הקלטה קולית, וקבצים דיגיטליים) לפני תחילת שנת הלימודים, לספק חומרי למידה פנימיים מותאמים, להזכיר את החובה והמחויבות להנגיש את בתי הספר לתלמידים עם עיוורון וליקויי ראייה בחוזר מנכ"ל משרד החינוך הבא, ולהנגיש את בחינות הבגרות כך שיהיו בכתב בריל (בג"צ 8536/11 "בזכות" נ' משרד החינוך (19.12.2013)).

44. ב-11 במאי, 2010 בית המשפט לעניינים מנהליים בחיפה הוציא החלטה חסרת תקדים להעניק את כל ההטבות והשירותים לפי חוק חינוך מיוחד לילדים עם צרכים מיוחדים שהמצב הרפואי שלהם לא מאפשר להם ללמוד מחוץ לבית. בית המשפט דחה את טענת המדינה לפיה יש לקרוא את המילים "תכנית חינוך" ככאלה המחייבות רק שעות לימוד ולמידה, כיוון שאין זה מתקבל על הדעת שבעיות בריאות של ילד יהפכו לחסם בפני הזדמנויות חינוכיות מלאות. בית המשפט פסק כי בהעדר תקנות שקובעות את המשמעות המדויקת של המונח "תכנית חינוך" בחוק חינוך חנים לילדים חולים, תשס"א-2001 עבור ילדים המרותקים לביתם, יש לפרש את המונח כך שמספק לילדים חולים זכויות שוות לאלו של ילדים עם צרכים מיוחדים בהתאם לחוק חינוך מיוחד (עת"מ 34429-12-09 ח.ג. נ' משרד החינוך (11.5.2010)).

45. ב-31 בינואר, 2010, בית משפט השלום בחיפה קבע כי עיריית כרמיאל (המשיבה) הפרה את תנאי חוק שוויון זכויות. העירייה הודיעה לתובעת, תלמידה עם מוגבלות גופנית הנעזרת בכסא גלגלים בכל עת, ולהוריה, כי חטיבת ביניים בעיר היא המקום הכי מתאים ומותאם לתלמידה עם מוגבלויות, למרות שבאותה עת לא הותקנה בבית הספר מעלית. העירייה הבטיחה לעשות את מירב המאמצים להתקין מעלית בבית הספר על מנת לאפשר לתובעת להתחיל בלימודיה, כיוון שהכיתה שלה הייתה בקומה השלישית. עם זאת, המעלית לא הותקנה יותר משנה מאז שהחלה ללמוד שם, וכך היא נאלצה ללמוד בתנאים בלתי הולמים. בית המשפט ציין את הצער, הסבל וההשפלה של התלמידה שנגרמו מפעולות הנתבעת, והסבל של הוריה עקב הצורך לנהל מאבק משפטי וציבורי, והנתבעת לא סתרה זאת. בית המשפט פסק לטובת התובעת והורה על פיצוי בסך 40,000 ש"ח (\$10,498) לתלמידה, 25,000 ש"ח (\$6,561) להורים, ועוד 15,000 ש"ח (\$3,937) הוצאות משפט (ת"א 9440/07 פלונית נ' עיריית כרמיאל (31.1.2010)).

46. ב-18 בינואר, 2009, בית משפט השלום בנצרת פסק בתביעה אזרחית שהגישה אישה עם מוגבלויות (שיתוק מוחין) אשר רישומה למכללה האקדמית תל-חי בוטל עקב קביעת המוסד שהיא לא תוכל להשלים את מטלותיה הלימודיות. בית המשפט פסק כי המכללה לא יכולה למנוע מהסטודנטית לממש את זכויותיה ולנקוט פעולה מקדימה כזו, לפני שניתנה לה הזדמנות שווה, ולפני שהוכח שהיא לא יכולה להשלים את מטלותיה. בית המשפט קבע שבעשותה זאת, המכללה הפרה את זכות התובעת לקבל החלטות לגבי חייה, בהתאם

לרצונותיה והעדפותיה, כמובטח בסעיף 4 של חוק שוויון זכויות. בעקבות זאת, פסק בית המשפט לתובעת 45,000 ש"ח (\$11,811) (ת"א 3939/06 עאליה אבו אלחוף נ' המכללה האקדמית תל-חי (18.1.2009)).

סעיף 25 – בריאות

47. ב-6 באוגוסט, 2014 בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב - יפו פסק לטובת עובדת (התובעת) שפוטרה באופן לא חוקי עקב מוגבלויותיה, ופסק לה פיצויים בסך 243,256 ש"ח (\$63,846). התובעת הועסקה על ידי הנתבע במשך מספר שנים, ובחודשים טרם פיטוריה, אובחנה במחלה שלא איפשרה לה לעבוד יותר משש (6) שעות ביום ולהימנע מנסיעות ארוכות (הכל בהתאם להחלטת רופא). בית הדין מצא כי מעבר להפרות פרוצדורליות לגבי פיטוריה, המעסיק הפר את חוק שוויון זכויות. בית הדין ציין גם שהתובעת היא אדם עם מוגבלות לפי החוק, כי הוכיחה כי שום התנהלות או מעשה מצידה הצדיק את הפיטורין, וכי הנתבע לא הצליח להוכיח שהמוגבלויות שלה לא היו הסיבה לפיטורין (נטל ההוכחה עבר עליו). כמו כן, הנתבע לא הוכיח שהתאמות עבור התובעת יהיו נטל כבד מדי. בית הדין ציין גם כי המעסיק הפר את החוק במהלך החודשיים (2) שקדמו לפיטורין בכך שלחץ על התובעת להתפטר, ובכך שדרש שהיא תעבור למשרה נחותה יותר שתוביל גם לקיצוץ משמעותי בשכרה (ע"ב 59662-05-12 פלונית נ' אלמונית (6.8.2014)).

סעיף 26 – הכשרה ושיקום

48. ב-25 בנובמבר, 2014, בית המשפט המחוזי בחיפה דחה ערעור של אסיר חירש אילם שנשפט לשש (6) שנות מאסר, וטען שמנעו ממנו את זכויותיו לפעילויות שיקום וטיפול בעודו מרצה את גזר דינו על עבירות מין. בתיק הזה, לאחר שמיעת שני הצדדים, בית המשפט ציין והדגיש כי יש לבצע מאמצים לשלב אנשים עם מוגבלויות במסגרות טיפול ושיקום בשב"ס. בית המשפט ציין גם שסעיף 2 לחוק שוויון זכויות מיושם במתקני השב"ס בשינויים המתחייבים, ובהתאם לחובת השב"ס להגן על הציבור ועל האסירים עצמם. עם זאת, במקרה זה בית המשפט דחה את הבקשה בשל דוח של שירותי בריאות הנפש שעובדים עם השב"ס, שציין כי המערער לא מעוניין לקבל טיפול שיקומי. בית המשפט קבע עוד כי בקשת האסיר ששומר של בית הסוהר יסייע לו בשיחות עם משפחתו אינה סבירה, כי היא מחייבת הקצאה מיוחדת של כוח אדם ותקציב, ולאסיר יש אפשרויות אחרות להתאמות לצרכיו (למשל, אסירים אחרים שיעזרו לו, כתיבה/הקלדה של הודעות ופגישות פתוחות ללא מחיצות) (עת"א 32437-09-14 פלוני (אסיר) נ' שרות בתי הסוהר - מחלקת האסיר ואח' (25.11.2014)).

49. ב-15 במרץ, 2009, בית המשפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו קיבל עתירה של קטין בן שנתיים (2) עם מוגבלויות. בתיק הזה, עיריית רמלה והמועצה האזורית עמק לוד טענו שתיהן כי העותר לא מתגורר בתחום המוניציפלי שלהן, ולכן סרבו לספק לו שירותי תחבורה ומעון יום להם הוא זכאי לפי חוק. בית המשפט פסק כי כיוון שהעותר מקבל קצבת ילד נכה 100% מהמוסד לביטוח לאומי ועונה לקריטריונים של "קטין עם מוגבלות" לפי חוק מעונות יום שיקומיים, הוא זכאי לטיפול שיקומי במעון יום במרכז טיפול-יום שיקומי מתאים ובהסעות חינוך מהבית למרכז וחזרה, לפי חוק, ללא קשר למעמד החברתי-כלכלי של משפחתו או של השכונה בה הוא גר. בית המשפט דן גם בעניין הרשות המקומית המתאימה לספק לעותר מעון יום שיקומי ושירותי תחבורה וקבע כי המועצה האזורית עמק לוד היא הרשות

האחראית לשירותים אלו. בית המשפט פסק לטובת העותר 20,000 ש"ח (\$5,249) עבור עלויות כלליות ועלויות משפט (עת"מ 2399/08 ע.א. (קטין) נ' מועצה אזורית עמק לוד ואח' (15.3.2009)).

סעיף 27 – עבודה ותעסוקה

50. ב-21 במרץ, 2016, בית הדין האזורי לעבודה תל אביב – יפו קיבל תביעה שהגיש אדם עם מוגבלויות שסבל מאפליה בתהליך הקבלה לעבודה מצד שתי (2) חברות שונות. התובע לא התקבל לתפקיד סוקר (תפקיד שדורש שימוש בתוכנת מחשב ובטלפון) בשתי (2) חברות מחקר וסקרים עקב מוגבלותו (עיוורון); למרות שהוא טען כי תוכנת מחשב מיוחדת שנועדה לעיוורים יכולה לעזור לו לבצע את תפקידו בהצלחה. בחברה אחת (הנתבעת 2) הריאיון שלו בוטל, ובחברה השנייה הוא נדחה לאחר שבקשתו להתקין את התוכנה על מחשבי החברה נדחתה. לפני התביעה, החברה הביעה חשש שההתקנה של התוכנה האמורה תעורר בעיות אבטחה. עם זאת, חוות דעת מומחה אישרה כי תוכנת המחשב בטוחה ומופעלת גם במחשבי צה"ל ומשרדי ממשלה. לגבי הנתבעת 2, בית המשפט פסק כי היא לא עשתה כל מאמץ לבחון התאמות הכרחיות על מנת לשכור את התובע, לא הוכיחה כי ההתאמות יהיו "נטל כבד מדי" ולא הצליחה להפריך את טענת האפליה כנגד התובע. לגבי הנתבעת 1, בית המשפט פסק כי היא לא התאמצה מספיק לבדוק את האפשרות לקבל את התובע באמצעות ביצוע ההתאמות ההכרחיות וכי סירבה להמשיך בתהליך הגיוס באופן בלתי חוקי. בית המשפט פסק לטובת התובע 35,000 ש"ח (\$9,186) פיצויים ו-10,000 ש"ח (\$2,624) עלויות משפט (ע"ב 13-06-46240 הישאם חושאן ואח' נ' מדגם ייעוץ ומחקר בע"מ ושילוב ישראל אוליניק בע"מ (21.3.2016)).

51. ב-5 במאי, 2014, בג"צ פסק לטובת קצין שירות בתי הסוהר וקבע כי עקב מוגבלותו הוא הופלה שלא כדין בקידום. בהתאם, בית המשפט פסק כי הוא יקודם מיידית לדרגת סגן ניצב. עם זאת, בית המשפט דן באריכות בחובות לגבי העסקה, החיוביים והשליליים, שבחוק שוויון זכויות. אלו כוללים חובה ליצור תנאי עבודה מתאימים לאנשים עם מוגבלויות, חובת מעסיקים לקדם הזדמנויות הולמות לאנשים עם מוגבלויות והצורך בהתאמות רלוונטיות. בית המשפט הדגיש כי אפליה כנגד אנשים עם מוגבלויות פוגעת באוטונומיה האישית שלהם ובכבודם, כיוון שמקום העבודה הוא לא רק מקור פרנסה אלא גם אמצעי להגשמה עצמית וכבוד עצמי. בית המשפט ציין כי נטל ההוכחה הראשוני נח על כתפי המתלונן, שהיה צריך להוכיח אפליה עקב מוגבלותו. לצורך כך, בית המשפט הסתמך על סעיף 2 לאמנה. בית המשפט פסק כי אפליה כזו הודגמה לכאורה, והנטל עבר אל כתפי המעסיק להוכיח שמוצו כל המאמצים למצוא תפקיד מתאים לעובד עם מוגבלות, כי ביצוע ההתאמות ההכרחיות במקום העבודה יטיל עול כבד מדי, וכי האבחנה מבוססת על דרישות מהותיות של מקום העבודה והתפקיד. במקרה הזה, לא נעשה כל מאמץ לקדם את העותר ובהתאם, בית המשפט הורה כי הקידום יחול רטרואקטיבית, מתאריך צו הביניים הראשוני של בית המשפט. בנוסף לעיסוק בתיק הספציפי, בג"צ פנה לתמונה הרחבה יותר, של זכויות בעלי מוגבלויות. בית המשפט, בהצביעו על המגמה העולמית של חקיקה בנוגע לזכויות אנשים עם מוגבלויות, ציין כי "בעידננו העלה עולם הדין על נס את זכויותיהם של מי שהיו דחוקים לקרן זוית בעידן קודם, קרי, אנשים עם מוגבלויות." בית המשפט קבע גם כי: "חשיבותו של המסר שבפסק דיננו זה, מעבר למקרה הספציפי, היא איפוא הצורך במתן ביטוי ליחס המחודש של החברה

בישראל, לפי קביעת המחוקק, לאנשים עם מוגבלויות – על ידי פרשנות נדיבה, אם גם הוגנת כלפי כולי עלמא, לחוק השוויון. (בג"צ 6069/10 דמי מחמלי נ' שדות בתי הסוהר (5.5.2014)).

52. ב-24 באפריל, 2014, בית הדין האזורי לעבודה בנצרת פסק לטובת עובד שטען שפוטר באופן בלתי חוקי עקב מוגבלותו. בית הדין פסק כי התובע אכן פוטר שלא כדין עקב מוגבלותו וכי המעסיק לא ביצע את ההתאמות הנדרשות לפי חוק שוויון זכויות ואף לא שקל לעשות כן. בית הדין ציין כי מכאן נובעת חזקת אפליה אשר המעסיק לא הצליח לסתור. בית הדין פסק לטובת התובע פיצוי של 93,000 ש"ח (\$24,409) (ע"ב 3854-11-11 דניאל קדוש נ' מלגם שירותים לעיד בע"מ (24.4.2014)).

53. ב-29 באוקטובר, 2009, בית הדין הארצי לעבודה קיבל ערעור בבקשה לפסול שופט בתיק הנוגע לתעסוקה של מערער בתור פקח תנועה, לאחר שהפך מוגבל ופוטר מעבודתו. זאת, בשל הערה של השופט בדיון בבית הדין האזורי לעבודה בחיפה כי התובע לא מסוגל לעבוד בתור פקח תנועה והוא שגה בכך שניסה להתקבל למשרה. התובע חש כי מדובר בהערה מפלה כלפי אנשים עם מוגבלויות וביקש לפסול את השופט מהתיק. בתחילה הבקשה שלו סורבה, אך המערער פנה לבית הדין הארצי לעבודה. בית הדין הארצי לעבודה אישר את בקשתו והצהיר כי הערה כזו נוגעת גם לליבת הסכסוך בין הצדדים וגם להליך המשפטי העיקרי, וכי יש אפשרות ממשית כי ההערה תוביל לדעה קדומה של בית המשפט. בית הדין הארצי הורה לנשיא בית הדין האזורי בחיפה להעביר את התיק למותב אחר (עח"א 39/09 נדב כץ נ' חברת אשד משאבים, לוגיסטיקה והנדסה בע"מ ואח' (26.10.2009)).

סעיף 28 – רמת חיים והגנה סוציאלית נאותה

54. ב-3 במרץ, 2009, בג"צ דחה עתירה שטענה כי ממשלת ישראל מפרה את הזכות לשוויון ולחיים בכבוד באמצעות הגבלת הטבות חדשות לזקנים עם מוגבלויות לפי תיקון 54 לחוק המוסד לביטוח לאומי, כך שלא יחולו על אנשים שעברו את גיל הפרישה. בית המשפט קבע כי למרות שתיוקן 54 מגביל את התחולה של הטבות המשופרות רק לחלק מהזקנים עם מוגבלויות ולכן בפועל מפר את הזכות לשוויון, הוא עומד בתנאי פסקת ההגבלה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ולכן חוקתי (בג"צ 1662/05 שושנה לוי ואח' נ' ממשלת ישראל ואח' (3.3.2009)).

סעיף 7 – ילדים עם מוגבלויות

55. ב-10 במאי, 2012, בית המשפט העליון דחה ערעור של המערער, שעבד בתור נהג של קטינים עם מוגבלויות שכליות-התפתחותיות, והורשע במספר מקרים של אונס, מעשה סדום ומעשים מגונים בקטינה עם מוגבלויות שכליות. המערער נידון ל-10 שנות מאסר, שנתיים (2) מאסר על תנאי וצווה לפצות את המתלוננת ב-100,000 ש"ח (\$26,246). בית המשפט ציין את חשיבות חוק הליכי חקירה והעדה (התאמה לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית) שנעשה בו שימוש בתיק: הקורבן לוותה על ידי קרוביה לכל אורך החקירה והעדויות, והעידה ללא נוכחות הנאשם אשר צפה בה בטלוויזיה במעגל סגור. יתרה מזאת, בית המשפט ציין שנעשו איזונים מסוימים בין זכויות הקורבנות או העדים עם מוגבלויות וזכויות הנאשמים להליך הוגן. האיזונים האלה עוזרים לבית המשפט להגיע לחקר האמת. כך, בית המשפט המחוזי לא

ייחס משקל כבד לחוסר אחידות מסוימת של עדות הקורבן שנגרם עקב הקושי שלה בהערכת זמן, עקב המוגבלות השכלית שלה (ע"פ 5382/11 פלוני נ' מ"י (10.5.2012)).

חלק 2 – מידע נוסף

סעיף 8 – הגברת מודעות

כללי

1. הנציבות רואה בהגברת מודעות אחת ממטרותיה העיקריות. פעילויות הנציבות למטרה זו כוללות:

א. פעילות עם התקשורת הישראלית על מנת להכניס פריטי חדשות להגברת מודעות. הדבר נעשה באמצעות הודעות לתקשורת, תגובות, פגישות עם כתבים ויזום מאמרים.

ב. השקת קמפיין ציבורי שנתי להעלאת מודעות לקידום זכויות אנשים עם מוגבלויות ודרישות הנגישות של מקומות ציבוריים. קמפיינים כאמור התקיימו בשנים 2011-2016 וכללו קמפיינים בטלוויזיה, ברדיו, באינטרנט, ברשתות חברתיות ובעיתונים, ושודרו בעברית, ערבית ורוסית; התקציב לקמפיינים בשנים האחרונות היה 1,500,000 ש"ח לשנה.

ג. פרסום באתר האינטרנט ובדף הפייסבוק של הנציבות מידע ומאמרים מגוונים לגבי זכויות אנשים עם מוגבלויות בישראל, האמנה והדרישות לגבי נגישות. לאתר יש כ-20,000 כניסות בחודש ולדף הפייסבוק ממוצע חשיפה שבועי של מעל 20,000 צופים.

ד. הפצת עלוני מידע, חוברות, לומדות, מצגות וכדומה, לרבות פרסום והפצה של מדריך לציבור על האמנה ומדריך האמנה בשפה פשוטה עבור אנשים עם מוגבלויות שכליות-התפתחותיות.

ה. הפצת חומר מודפס בערבית והעברת הרצאות, ארגון פעילויות וסמינרים לאוכלוסייה הערבית. כמו כן, בשיתוף עם פרויקט "מסירה" של הג'וינט, הנציבות פרסמה עלון בערבית המסביר מונחים בתחום זכויות אדם הנוגעים לאנשים עם מוגבלויות.

ו. קיום כנס שנתי וניהול פעילויות להגברת מודעות כחלק מהיום הבינלאומי לזכויות אנשים עם מוגבלויות. למשל, בשנת 2014, הנציבות ניהלה פרויקט שכלל כמה מאות פעילים ואנשים עם מוגבלויות שנועד להדריך בעלי עסקים קטנים איך להנגיש את העסק שלהם לאנשים עם מוגבלויות. בשנת 2016, פעילויות העלאת המודעות של הנציבות כוונו לציבור הכללי, והעבירו את המסר שסביבה לא נגישה מייצרת חסמים.

ז. העלאת מודעות בבתי ספר. ביום הבינלאומי לזכויות אנשים עם מוגבלויות של שנת 2015, הושקה תכנית חינוכית במאות בתי ספר במדינה להעלאת מודעות, תוך שימוש בפעילויות אינטראקטיביות בהדרכת אנשים עם מוגבלויות.

ח. פרסום דוחות עם נתונים סטטיסטיים על מצבם של אנשים עם מוגבלויות בישראל בתחומים שונים בחיים כגון חינוך והשכלה, תעסוקה, מצב חברתי-כלכלי, שילוב בקהילה ושימוש באינטרנט, וכדומה.

ט. ארגון כ-20 כנסים וסמינרים בכל שנה עבור אוכלוסיות שונות על מנת להסביר על זכויות אנשים עם מוגבלויות, דרישות הנגישות ויישומן. כמו כן, בכל שנה הנציבות מעבירה כ-180 הרצאות לקבוצות שונות בכל רחבי המדינה.

י. ארגון קורסים והרצאות לאנשי מקצוע בנושאים הקשורים ליישום האמנה. בשנים 2014-2016. הנציבות הייתה מעורבת בארגון כנסים לעובדים סוציאליים, אנשי חינוך מיוחד,

ופרקליטים בפרקליטות המדינה. ההרצאות בכנסים אלה נגעו בנושאים כמו חינוך משלב, סינגור עצמי והזכות לקבל החלטות של אנשים עם מוגבלויות.

יא. קיום קורסים לפעילים עם מוגבלויות בכל שנה על מנת להעצים את הידע של אנשים עם מוגבלויות לגבי זכויותיהם.

הגברת מודעות של זקנים עם מוגבלויות

2. המשרד לשוויון חברתי מפרסם עלון זכויות לאזרחים ותיקים שמתעדכן בכל שנה, ונשלח אוטומטית לבתים של מי שהגיעו לגיל פרישה (נשים מגיל 62 וגברים מגיל 67).

3. כמו כן, המשרד מפעיל קו חם לאזרחים ותיקים, שניתן לפנות אליו בטלפון, בפקס, בדוא"ל או דרך פייסבוק. הקו החם נועד למימוש זכויות אזרחים ותיקים, במיוחד אזרחים ותיקים עם מוגבלויות, והוא מספק מידע וסיוע בנושאים כמו תווי חנייה לנכים, טיפול בתלונות לגבי נגישות, סיוע בקבלת דיור ציבורי מותאם לאנשים עם מוגבלויות וכדומה. הקו החם זמין גם בערבית וניתן לבקש לקבל מידע על זכויות פרטניות בטופס בערבית שנמצא באתר המשרד.

4. ניתן לסווג את אוכלוסיית האזרחים הוותיקים בישראל להם עוזר הקו החם לארבע (4) קבוצות של אנשים עם מוגבלויות:

א. **מקבלי קצבת נכות כללית לפני גיל פרישה:** אוכלוסייה זו מקבלת את זכויותיה מהמוסד לביטוח לאומי (בט"ל). באופן כללי, מי שמקבל גמלת אזרח ותיק ומקבל גם קצבת נכות זכאי גם לחבילת הטבות והנחות על חשמל, ארנונה, תרופות ועוד. הקו החם אחראי לעדכן, בכתב, את מי ששואל לגבי זכויותיו, לבדוק האם מיצה את זכויותיו ולסייע לו להפיק תועלת מזכויותיו.

ב. **נפגעי תאונות עבודה:** אנשים שנפגעו בתאונות עבודה זכאים לקצבה מורחבת בהתאם לדרגת המוגבלות, והם יכולים לטעון שדרגת המוגבלות שלהם החמירה גם לאחר גיל הפרישה. הקו החם מסייע לאנשים כאלה.

ג. **ניצולי שואה עם מוגבלויות:** ניצולי שואה עם מוגבלויות הם קבוצה מיוחדת של אנשים עם מוגבלויות, וזכויותיהם קבועות בחוק הטבות לניצולי שואה, תשס"ז-2007. הקו החם מסייע להם במידע הקשור להידרדרות מצבם הבריאותי, העלייה ברמת המוגבלות כתוצאה מכך והקצבה המתאימה. הקו החם מסייע בהליכים הבירוקרטיים לקבלת פנסיה סוציאלית מגרמניה לזכאים, וכן סיוע במימוש זכויותיהם מול גופים ממשלתיים שונים בישראל ובעולם.

ד. **אנשים עם מוגבלויות לאחר גיל הפרישה:** אזרחים ותיקים שמושפעים ממחלה או תאונה, מקבלים קצבה ארוכת-טווח במקום קצבת הנכות. הקצבה ארוכת-טווח של המוסד לביטוח לאומי ניתנת לאוכלוסייה זו כדי לסייע להם בפעילויות היום-יום בבתיהם. המוסד לביטוח לאומי מספק שעות סיעוד לפי מידת המוגבלות וקבוצות בהתאם לשלוש (3) רמות (100% נכות, 150% נכות והרמה המקסימלית של 168% נכות). האזרחים הוותיקים האלה זכאים להנחה בחשבונות ארנונה, מים וחשמל. הקו החם עוזר להם לקבל שעות סיעוד והטבות נוספות.

ה.

סעיף 9 – נגישות

תהליך יישום תקנות הנגישות

5. משרדי הממשלה פועלים לקדם את יישום תהליך החקיקה לגבי נגישות. למשל:
- א. יחידת הדיור הממשלתי במשרד האוצר מינתה צוות מקצועי ליישום התקנות, שביצע סקר נגישות כללי בכל בנייני הממשלה וממשיך להנגיש את הבניינים בהתאם לתוכנית ייעודית.
 - ב. משרד הבריאות מינה רשת של רכזי נגישות ומדריך אותם בעניין יישום דרישות הנגישות בשירותי בריאות שונים.
 - ג. משרד הפנים העביר מידע לגבי נגישות ומימן וביצע סקרים של בנייני ציבור, אזורים ציבוריים ורחובות ברוב הרשויות המקומיות. יתרה מזאת, בשנים 2013-2014, המשרד הקציב 40,000,000 ש"ח (\$11,111,111) מהתקציב השנתי שלו להנגשת מבני ציבור ואזורים ציבוריים בכמה רשויות מקומיות. בין השנים 2015-2016 הוקצו למטרה זו 20,000,000 ש"ח (\$5,555,555).
 - ד. רשות הטבע והגנים הכינה תוכנית פעולה להנגשת האתרים שלה והיא מיישמת אותה בהדרגה. חלק מההנגשות בוצעו תוך היועצות עם ארגונים בלתי ממשלתיים של אנשים עם מוגבלויות, בעיקר המרכז לעיוור.
 - ה. משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ביצע סקר ומיישם תכנית להנגשת שירותים. התכנית כוללת נגישות מסגרות דיור לאנשים עם מוגבלויות שכליות - למשל מתן נגישות קוגניטיבית, ותקשורת משלימה וחלופית.
 - ו. משרד התחבורה והבטיחות בדרכים פרסם תכנית נגישות מקיפה על מנת להנגיש את כל התחבורה הציבורית העירונית, הרכבות, הנמלים והתחנות עד שנת 2014.
 - ז. משרד המשפטים מבצע סקרים לגבי נגישות והתאמות נגישות בכל יחידותיו המספקות שירותים לציבור. יתרה מזאת, נוסח נוהל פנימי למתן שירות נגיש, וכל העובדים הנותנים שירות לציבור עברו הכשרה בנושא נגישות. הציבור יכול לקבל גם התאמות נגישות לשירות לפי בקשה, כגון: תרגום מסמכים לכתב ברייל, ומתן שירות בשפת הסימנים.

סעיף 20 – נייודות אישית

עזרים וציוד המסופקים לציבור

6. המדינה מספקת כלבי נחייה וכן סיוע כלכלי בכיסוי העלויות השוטפות שלהם וקורס הדרכה לאנשים עם מוגבלות ראייה, בהתאם לנהלים הפנימיים של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. כיום ל-220 איש מתוך 23,000 המוכרים כעיוורים יש כלבי נחייה.
7. לפי חוק איסור הפליית אנשים עם עיוורון המלווים בכלבי נחייה, תשנ"ג-1993 וחוק שוויון זכויות, אדם עם כלב נחייה או חיית שירות יורשה להיכנס לכל מקום ציבורי ויש לאפשר לו גישה לכל שירות ציבורי. לפי החוקים האלו, הגבלת כניסה או גישה תחשב אפליה.
8. ב-4 ביולי, 2016, הכנסת אישרה תיקונים לחוק איסור הפליית אנשים עם עיוורון המלווים בכלבי נחייה. לפי התיקונים האלה, הגבלת זכותו של אדם עם עיוורון להיכנס למקום ציבורי או להשתמש בתחבורה ציבורית בעודו מלווה בכלב נחייה צפויה לקנס של עד 150,000 ש"ח (\$39,267). קנסות אחרים לפי התיקון כוללים קנסות על מניעת כניסה מכלבי נחייה בהכשרה למקומות ציבוריים, קנסות למעסיקים שנמנעים מהעסקת אדם בשל עיוורונו והיותו מלווה

בכלב נחיה. זאת ועוד, אדם עם עיוורון, מאמן כלבי נחיה או ארגון המייצג אנשים עם עיוורון יכולים להגיש תביעות אזרחיות בעניינים אלו עד לסכום של 50,000 ש"ח (\$13,888) ללא הוכחת נזק.

9. יתרה מזאת, מורי ניידות מומחים לאנשים עם לקות ראייה מסייעים לניידות בסביבת הבית והעבודה. עם החלפת מקום עבודה או מגורים, ניתנת עזרה נוספת.

10. לאנשים עם לקות ראייה ניתנת גם קצבה לסיוע בניידות אישי, כאשר ניתנים סכומים גבוהים יותר למועסקים כדי לעזור לכסות את עלויות הניידות ולתמוך בשילובם בשוק העבודה.

סעיף 22 – כבוד לפרטיות

11. סעיף 17 לחוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית) קובע כי כאשר עובד סוציאלי מקבל מידע על אדם עם מוגבלות שכלית-התפתחותית, העובד הסוציאלי ישמור את המידע בסודיות, אלא אם כן בית משפט הורה לו אחרת, או אם צריך לגלות זאת לשם החלת כל חוק או לאדם שיש לו עניין מוצדק לקבל את המידע הזה.

12. סעיף 2 לחוק שוויון זכויות קובע כי מטרת החוק להגן על כבודם וחירותם של אנשים עם מוגבלויות. סעיף 17 לתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירותי הכשרה מקצועית) קובע כי "מי שהגיע לידי מידע על אדם לפי תקנות אלה, ישמרנו בסוד, לא יגלה אותו לאחר ולא יעשה בו כל שימוש, אלא לפי הוראות תקנות אלה או לפי צו של בית משפט."

13. לפי סעיף 24 לחוק הנוער (טיפול והשגחה), פרסום שמו של קטין או מידע אחר עליו או תמונה שלו שעשויים להוביל לזיהויו, לרבות יצירת קשר בין הקטין ובין אבחנה של HIV; אבחנה פסיכיאטרית או אישפוז; וכל מידע בקשר למצבו הגופני או הנפשי-רפואי שלו במהלך הליך משפטי הוא עבירה פלילית.

14. יתרה מזאת, סעיף 70 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984, אוסר על פרסום כל מידע בדבר פרטי קטין ללא הסכמת בית המשפט, בהתאם לסעיף 24 לחוק הנוער (טיפול והשגחה). בית המשפט רשאי גם לאסור כל פרסום של מידע, בין היתר, על מנת למנוע הפרה חמורה של פרטיות צד עם מוגבלויות נפשיות או שכליות, כמוגדר בחוק הליכי חקירה והעדה (התאמה לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית).

סעיף 23 – כבוד לבית ולמשפחה

נישואין, זוגיות והורות

15. על מנת לקדם את הזכויות של אנשים עם מוגבלויות להקמת משפחה, ליהנות מחיי משפחה ולספק את התמיכה הדרושה ליישום זכויות אלו, מדינת ישראל מספקת תמיכה באופנים הבאים:

א. נישואין וזוגיות – משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים מפעיל דרך ספקי שירות מרכזי ייעוץ וטיפול במטרה לסייע לאנשים עם מוגבלויות נפשיות ומוגבלויות התפתחותיות שנמצאים במערכת יחסים, כולל בתחומים של נישואין והורות. כמו כן, בשנת 2014 המשרד החל להפעיל תכנית ניסיונית לכמה עשרות אנשים שנמצאים במערכת יחסים ורוצים לפתח את המיומנויות הייחודיות הדרושות לכך.

ב. הורות עם מוגבלויות – תכניות ושירותים שניתנים להורים בציבור הכללי ניתנים גם לאנשים עם מוגבלויות. בהתאם לתקנות נגישות שירותים, השירותים האלה צריכים להיות נגישים לאנשים עם מוגבלויות.

במקרים מסוימים, הורים עם מוגבלויות מקבלים עזרה מעובדים סוציאליים של מוסדות הטיפול הרלוונטיים וכן מהרשויות המקומיות שמספקות הדרכות ומידע, כולל שירותי ייעוץ והדרכת הורים. בשנתיים (2) האחרונות, הופעלה תכנית בשיתוף הג'וינט להכשרת הורים עם מוגבלויות להיות "מנטורים" של הורים אחרים עם מוגבלויות. תכניות אחרות כוללות תכנית מכוונת לאימהות שמפעיל מכון אדלר ומספר מרכזי טיפול במשפחה מיוחדים שהוקמו כדי לייעץ למשפחות בקהילה. לאחרונה, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים פתח תכנית פיילוט להורים עם מוגבלויות קוגניטיביות, וכן לקויות למידה.

ג. "משפחות מיוחדות" – תמיכה במשפחות עם ילדים עם מוגבלויות – משפחות עם ילדים עם מוגבלויות מקבלות ככלל תמיכה על מנת לאפשר לילדים להישאר עם המשפחה. בשנים האחרונות, פותחו מספר שירותים כדי לעזור למשפחות בטיפול בילדים קטנים עם מוגבלויות. למשל, לפי חוק מעונות יום שיקומיים, המדינה מספקת סביבת טיפול מלא חינוכית ושיקומית במהלך היום לכל ילד עם מוגבלות מהלידה ועד גיל שלוש (3) שעומד בדרישות הזכאות לפי חוק (להרחבה נוספת, ראו סעיף 7 להלן). בנוסף, הוקמו שנים עשר מרכזי טיפול מיוחד למשפחות בקהילה שנועדו להנגיש מידע על זכויות משפחות כאלה.

ד. פרויקטים נוספים הכוללים העצמה הורית:

- מרכז המשפחה – שירותי משפחה שונים לצרכים מגוונים ניתנים תחת אותה קורת גג באמצעות מתן מידע, הרצאות, סדנאות, פעילויות עירוניות, תמיכה אישית וקבוצתית, פעילויות חברתיות וקהילתיות, פיתוח מנהיגות הורית ומערכת מתנדבים.
- השירות לשיקום וטיפול בקהילה – תכנית שפועלת ברמת הקהילה, הקבוצה והפרט. התכנית מבוססת על תמיכה של הורים בהורים, דרך חוויה אישית, ופיתוח העצמה אישית דרך מנהיגות הורית, ושילוב בסדנאות שונות.
- "מוטב יחיד" צרכים מיוחדים – תכנית תשתיתית תחת "מוטב יחיד", תכנית קהילה שנועדה לילדים ביישובים שונים. התכנית כוללת שולחן עגול שמתקיים ביישובים, אשר נועד להגדיל את התיאום בין רשויות, מחלקות, ארגונים והורים ולפתח מנהיגות הורית וכלים לשיתוף פעולה במענה לצרכים של הורים וילדים עם מוגבלויות.

סעיף 24 – חינוך

אמצעים שננקטים כדי להבטיח מתן חינוך בשפות, אופנים, אמצעי תקשורת וסביבה שמתאימים בצורה הטובה ביותר לפרט

16. למשרד החינוך יש מערכת הכשרה ותמיכה לאנשי צוות חינוכי המספקת הדרכה לצוות חינוכי העובד עם תלמידים עם מוגבלויות ועוזר להתאים את הסביבה ואת חומרי הלמידה לתלמידים האלו באופן יעיל.

ליקויי שמיעה

17. ישנם שמונה (8) מרכזי תמיכה יישובי אזורי (מת"א) בארץ שמתמחים בשירותים לילדים חירשים וליקויי שמיעה. הצוות המקצועי המועסק במרכזים האלה מלווה את הילד ומשפחתו בבחירת המסגרת החינוכית המתאימה ביותר. ברוב המחוזות בישראל ישנן מגוון מסגרות חינוכיות ומגוון של שילוב, כדי לאפשר לרוב הילדים האלה ללמוד במסגרת שהכי מתאימה להם. התכנית נתפרת אישית לכל ילד במסגרת התקציב, ויכולה לכלול: טיפולים אצל קלינאי תקשורת, ריפוי בעיסוק, טיפול רגשי ו/או מומחה הוראה לתלמידים עם ליקוי שמיעה. במקרים מסוימים, מתאפשר תרגום לשפת הסימנים בכיתה משולבת.
18. מערכת הכשרה והוראה מלווה את מוסדות החינוך בהם משולבים תלמידים חירשים וליקויי שמיעה בכל הגילאים. המערכת הזאת מבטיחה כי הצוות החינוכי מודע לאמצעים, לאופני התקשורת, להתאמות החינוכיות והסביבתיות הנדרשות לתלמידים עם ליקוי שמיעה. מורים שמלמדים תלמידים עם ליקוי שמיעה מקבלים הדרכה אישית.
19. משרד החינוך מספק מימון לרשויות מקומיות לצורך הנגשה אקוסטית בכיתות בהן לומדים תלמידים עם ליקוי שמיעה.

זמינות שירותים לילדים בשפת הסימנים

20. במערכת החינוך בישראל ההורים בוחרים כיצד היו רוצים לתקשר עם ילד קטן עם חרשות או לקות שמיעה. בגיל ההתבגרות, גם התלמיד מעורב בבחירת אמצעי התקשורת. אופני התקשורת הנהוגים במערכת החינוך המיוחד בארץ הם תקשורת כוללנית (כלומר, דיבור המלווה בו זמנית בסימנים) או תקשורת אוראלית (שיקום שמיעה ולמידת שפה מדוברת בלבד). מתקני הוראה כאלה קיימים בכל הארץ. עם זאת, כיום מערכת החינוך בארץ לא מציעה אפשרות למודל דו-שפתי מלא של הוראה בשפת הסימנים הישראלית.

ליקויי ראייה

21. בישראל קיימים שנים-עשר מרכזים שמתמחים בשירותים טיפוליים, חינוכיים, רגשיים, חברתיים וטכנולוגיים לתלמידים עם ליקויי ראייה. המרכזים האלה מעסיקים מורים שהוכשרו באוניברסיטה לעבודה עם תלמידי חינוך מיוחד, והם לומדים שנתיים (2) נוספות כדי להתמחות בתחום של ליקויי ראייה.

22. לכל תלמיד/ה מותאמת תכנית אישית לאחר הערכה של התלמיד/ה שנעשית על ידי חבר צוות בכיר. לפי התפקוד של התלמיד/ה מתקבלת החלטה לגבי סוג והיקף המשאבים שהיא/הוא זקוקים להם. לפעמים מדובר בסייעת/ת שמלווה את התלמיד/ה כל היום, בכל יום.

23. מערכת הכשרה והוראה מלווה את מוסדות החינוך בהם משולבים תלמידים עם עיוורון וליקויי ראייה בכל הגילאים. המערכת הזאת מבטיחה כי הצוות החינוכי מודע לאמצעים, לאופני התקשורת, להתאמות החינוכיות והסביבתיות הנדרשות לתלמידים עם ליקויי ראייה. מורים שמלמדים תלמידים עם ליקויי ראייה מקבלים הדרכה אישית.

זמינות שירותים לילדים ללימוד מיומנויות ספציפיות בכתב ברייל

24. מומחי הוראה לילדים ליקויי ראייה מלמדים קריאת ברייל החל מגיל הגן. משרד החינוך מבטיח כי כל תלמיד שמשתמש בכתב ברייל מצויד במכונת ברייל ובדפי ברייל. המכונה מלווה את התלמיד/ה לאורך השנים במערכת החינוך. לאחרונה, החל משרד החינוך לצייד את התלמידים בערכות טכנולוגיה מותאמות לאנשים עם עיוורון, הכוללות צג ברייל, ובערכות טכנולוגיה מותאמות (טמ"ס) לאנשים ליקויי ראייה, בהן מצלמה לתקריבים וצילום למרחוק.

25. סעיף 28א' לחוק זכויות יוצרים, תשס"ח-2007 קובע כי מותר לעשות העתקים בתצורה נגישה לצורך הנגשת עבודות לאנשים עם מוגבלויות. משרדי הממשלה ומוסדות חינוך מנויים בין הישויות הזכאיות לעשות עותקים נגישים כאלה. כך, משרד החינוך מאפשר שימוש בעותקים נגישים של ספרי לימוד וחומרי למידה עבור תלמידים עם עיוורון וליקויי ראייה.

זמינות שירות ללימוד תקשורת תוך שימוש במערכות תקשורת חלופית תומכת

26. כאשר נמצא כי תלמיד/ה זקוק/ה למערכת תקשורת חלופית תומכת, הצוות החינוכי במוסד, בהובלת קלינאי תקשורת, עובד להתאים את מערכת התקשורת בצורה מיטבית לצרכי התלמיד. תהליך ההתאמה וההטמעה של מערכת התקשורת נעשה תוך שיתוף פעולה מלא עם הורי התלמיד/ה.

זמינות שירותים לילדים עם מוגבלות בניידות

27. אמצעי ההתאמה לניידות (כסא גלגלים, כסא גלגלים ממונע או עזרים) נקבעים על ידי פיזיותרפיסטים ומרפאים בעיסוק יחד עם משרד הבריאות. אנשי המקצוע האלה גם מכשירים את צוותי ההוראה שעובדים עם התלמיד/ה כדי לאפשר נגישות לסביבת הלימודים ולפעילויות מחוץ לתכנית הלימודים הרגילה בהן התלמיד/ה משתתף/ת.

זמינות שירותים לילדים עם מוגבלויות אחרות

28. בישראל קיימים 67 מרכזי תמיכה ומשאבים המתמחים במתן פתרונות טיפוליים, חינוכיים, פדגוגיים, רגשיים, חברתיים וטכנולוגיים לתלמידים עם מוגבלויות. המרכזים האלה מעסיקים מומחים בתחומים שונים הנוגעים למוגבלויות, שיש להם הכשרה גם בחינוך מיוחד: מורים, אנשי מקצוע פרא-רפואיים, אנשי מקצועות הרפואה ועובדים סוציאליים. הצוותים האלה עובדים חלק מהזמן ישירות עם התלמידים, וחלק מהזמן בהכשרת המורים שלהם. משרד

העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים שואף לגילוי מוקדם של אוכלוסיית בעלי הצרכים המיוחדים בכך שהוא מפנה ילדים שאולי סובלים ממוגבלות שכלית-התפתחותית לאיבחון בוועדה מאבחנת דרך עובדים סוציאליים ברשויות המקומיות. בתהליך האיבחון, נבדקות היכולות של הילדים כדי לאפשר לוועדה המאבחנת לקבל החלטה לגבי שיטות הטיפול הטובות ביותר בתחומים השונים, לרבות בתחום החינוכי. התאמת מוסד חינוכי לצרכי הילד/ה היא חלק בלתי נפרד מהחלטות הוועדה המאבחנת.

סעיף 25 – בריאות

פירוט שירותים הניתנים לזקנים

29. כאשר אזרח/ית ותיק/ה יוצר/ת קשר עם משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, הזכאות שלה/שלו נבחנת לפי קריטריונים קבועים. שירותים לזקנים אשר דרושה להם עזרה בתפקוד היום-יומי ניתנים כמפורט:

א. **זקנים עם מוגבלויות גופניות או נפשיות:** סיוע במרכזי יום בהם מוגשות ארוחות וכן סיוע ברחצה ופעילויות חברתיות, כולל הסעה מביתם למרכזי היום.

ב. **זקנים עם מוגבלויות שיש להם קשיים בתפקודי היום יום בבית:** עזרה מוצעת בבית או בהשמה וארגון בתי אבות מורשים ומפוקחים על ידי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. נכון לסוף שנת 2014, 2,400 זקנים קיבלו עזרה כזו.

ג. **זקנים עם מוגבלויות מקבלים גם טיפול ועזרה אישיים בבית,** וכן סיוע בהגעה לטיפול רפואי.

ד. **זקנים עם שיטיון:** לפי חוק הכשרות משפטית והאפוסטרופסות, עובדים סוציאליים שקיבלו אישור מיוחד מסייעים במינוי אפוסטרופוס לאנשים בשעת הצורך.

ה. **זקנים חסרי ישע בסיכון עקב התעללות או הזנחה:** מוצעות תכניות טיפול בקהילה בחינם, בשיתוף ייעוץ משפטי וסיוע עובדים סוציאליים שקיבלו אישור מיוחד לפי חוק ההגנה על חוסים. בשנת 2013, 4,486 זקנים קיבלו עזרה.

סעיף 26 – הכשרה ושיקום

שירותי שיקום

30. בשנת 2016, אגף השיקום של המוסד לביטוח לאומי סיפק תכניות שיקום ל-23,320 איש. תכניות שיקום כוללות: תשלומי שכר דירה, שכר לימוד ותשלומים אחרים, כיתות עזר, התאמות נגישות וכדומה. בשנת 2016, הקצה אגף השיקום של המוסד לביטוח לאומי 280,000,000 ש"ח (\$77,777,777) לתכניות האלה.

שירותי הכשרה ותכניות קיימות

31. שירותי שיקום ותכניות שיקום ניתנים לאנשים עם מוגבלויות דרך הגופים הרלוונטיים:

א. **אגף השיקום במשרד הביטחון** מציע שירותי שיקום מותאמים במיוחד לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום), החלים על חיילי צה"ל בשירות חובה, אנשי מילואים ואנשי צבא קבע שנפצעו או חלו במהלך ו/או כתוצאה מהשירות, וכן למשרתים במשטרת ישראל, שירות בתי הסוהר, שירות הביטחון הכללי, המוסד ומשמר הכנסת. הסיוע כולל תשלום שכר לימוד, הוצאות חודשיות, והוצאות אחרות. כיום, אגף השיקום במשרד הביטחון נותן מגוון שירותים ל-56,000 נכי צה"ל. התכניות כוללות את הנושאים הבאים: הערכה;

השלמת חינוך תיכוני ובחינות בגרות במוסד רגיל או חינוך מיוחד; מכינה הנדסאית ומכינה אקדמית; סיוע ברכישת מקצוע במוסדות הכשרה מקצועיים, מוסדות חינוך רגילים או מרכזי שיקום טכני/הנדסי חינוכיים; סיוע ברכישת מקצוע במוסדות אקדמיים; סיוע במימון שיעורי עזר; סיוע ברכישת תואר שני (במקרים חריגים); וסיוע ברכישת השכלה ברפואה משלימה.

ב. **אגף השיקום של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים** מספק שירותי שיקום דרך פקידי שירותי הרווחה. שירותי הכשרה מקצועית כוללים הערכה, הכנה לעבודה והכשרה מקצועית. כמו כן ישנן תכניות טיפול אישיות לאנשים במוסדות טיפוליים במסגרות חוץ-ביתיות לרכישת מיומנויות בכל תחומי החיים, מיומנויות חברתיות, שימוש בשירותי קהילה ושילוב בתכניות תעסוקה. התכניות האלה מפותחות יחד עם האדם אליו נועדו. השירות לטיפול באוכלוסייה עם אוטיזם ו-P.D.D במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים מציעה מספר תכניות בתחום העבודה שנועדו להכשרה מקצועית ושיקום אוטיסטים.

ג. הכשרת שיקום ושירותים לאנשים עם מוגבלויות נפשיות בקהילה ניתנים על ידי **משרד הבריאות** לאנשים הזכאים לשירותים לפי ועדת סל שיקום, בהתאם לסל השיקום שנקבע בתוספת לחוק **שיקום נכי נפש בקהילה**. שירותים אלו כוללים, בין היתר, סיוע בתעסוקה, דיור, השלמת השכלה, חברה, פנאי ועוד. תכנית השיקום מעוצבת בהתאם לרצונות, לצרכים וליכולות של כל אדם.

ד. **לפי חוק המוסד לביטוח לאומי, אגף השיקום של המוסד לביטוח לאומי** אחראי לשיקום תעסוקתי לאנשים שנקבעה להם דרגת נכות של 20% לפחות, אשר עומדים בתנאי הזכאות לשיקום לפי החוק, ובהתאם לבקשתם. מי שאושרה לה/לו תכנית שיקום מלווה בעובד שיקום בתהליך עד להשמתה/ו במקום העבודה. תכנית השיקום מעוצבת במיוחד ובהדרגה לכל אדם, בהתאם לנתונים אישיים, יכולות, מיומנויות ורצונות, ובהתאם להשלכות התפקודיות של המוגבלות. התכנית עשויה לכלול הערכה מקצועית, תכניות קבוצתיות להעצמה אישית ושיפור מיומנויות הדרושות בשוק העבודה, הכשרה מקצועית בתחומים שונים של השוק החופשי, לימודי תעודה והשכלה גבוהה בכל המקצועות האקדמיים.

לכל אורך תכנית השיקום, המשתתפים מקבלים את כל העזרה הדרושה כדי לאפשר את השתלבותם במקום העבודה בסוף התכנית. העזרה הזו כוללת הנגשות שונות ושיעורי עזר משלימים למי שזקוק להם.

תכנית השיקום כוללת תשלום שכר לימוד, דמי שיקום לאנשים שלומדים לפחות 20 שעות בשבוע ולא מקבלים קצבאות, הוצאות נסיעה, סיוע בשכר דירה לאנשים שלומדים יותר מ-40 ק"מ מהבית וסיוע ברכישת חומרי לימוד.

ה. **משרד הבריאות, יחד עם משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים** מפעיל תכניות למעבר מבית הספר לעבודה שמכילות בני נוער עם מוגבלויות לעבודה. התכניות האלה מופעלות בכמה בתי ספר לחינוך מיוחד וניתנות לחלק מהילדים עם מוגבלויות שהשתלבו במערכת החינוך הכללית. הן כוללות: ניסיון מעשי בעבודה, פיתוח מיומנויות מקצועיות, הכנה לשירות צבאי או לאומי משמעותי וליווי בתהליך.

1. **שירות צבאי ואזרחי-לאומי של אנשים עם מוגבלויות** – כיוון ששירות צבאי הוא חובה בארץ, וכיוון שהשירות הזה מהווה גשר חשוב לרכישת ניסיון מקצועי וניסיון חיים, אנשים עם מוגבלויות רשאים להתנדב לשירות צבאי או אזרחי-לאומי. בשנים האחרונות הוקמו מספר תכניות כדי לעזור לאנשים עם מוגבלויות, כולל מוגבלויות שכליות ואוטיות, לשרת בתפקידים משמעותיים במשרות שונות בצה"ל. התכניות האלה הן במימון משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, לרבות משרד הביטחון ומשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

זמינות עזרי שיקום וטכנולוגיות עזר

32. השירות לטיפול בעיוור במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים מפעיל כמה אפשרויות לסיוע כלכלי שפתוחות לכל חברה שמבצעת מחקר ופיתוח של מוצרים, לרבות אפשרות שמוקדשת לעידוד פתרונות טכנולוגיים עבור אנשים עם מוגבלויות. האפשרות הזו פתוחה בפני חברות שהוקמו עד שנתיים לפני הגשת הבקשה, וכן בפני עמותות. בהתאם להוראות האפשרות שנבחרה, חברות זכאיות למענקי תמיכה של 65% ועמותות זכאיות למענקי תמיכה של 85%. כל בקשה מוגבלת למענק של 600,000 ש"ח (\$157,068) לתקופה מקסימלית של שנתיים.

33. בשנת 2015, משרד המדע, הטכנולוגיה והחלל פרסם קול קורא להצעות לפיתוח תשתיות מדעיות וטכנולוגיות בתחומי המדע, הטכנולוגיה והחדשנות לאוכלוסייה בגיל השלישי. רבות מההצעות יכולות לשרת גם אנשים עם מוגבלויות (למשל, רובוטיקה רפואית ושיקומית, הנדסת חומרים לכיסאות גלגלים, כלי רכב והתאמות במרחב הציבורי). המשרד הקצה לצורך מחקרים אלה 15,000,000 ש"ח (\$3,926,701).

שיתוף פעולה בינלאומי לחילופי טכנולוגיות עזר

34. ישראל, באמצעות מש"ב – הסוכנות הישראלית לסיוע ושיתוף פעולה בינלאומי במשרד החוץ (להלן, "מש"ב") – מיישמת מספר תכניות בתחום השיקום, בארץ ובעולם:

א. **תכניות בישראל:** שיקום תלמידי גן עם חרשות או ליקויי שמיעה; שיקום גופני ופסיכולוגי מבוסס-קהילה.

ב. **תוכנית בחו"ל:** גישה בסיסית לפיתוח מוסד רפואי מבוסס-קהילה ותכניות שיקום לילדים עם צרכים מיוחדים (נפאל); טיפול לילדים עם מוגבלויות (רוסיה); חינוך לגיל הרך לילדים עם צרכים מיוחדים (רוסיה); טיפול לילדים עם צרכים מיוחדים (אוזבקיסטן); שיטות לעבודה עם ילדים אוטיסטים (וייטנאם).

ג. **שיקום עבור אנשים עם מוגבלויות בחו"ל:** מלחמות אזרחים הותירו אחוזים גבוהים של קטועי גפיים במדינות רבות. מש"ב מסייע משמעותית בתחום זה באנגולה, קמרון, גואטמלה ואוזבקיסטן, לרבות תרומת ציוד כמו כסאות גלגלים ועזרים לאנשים עם מוגבלויות, וכן הקמת סדנאות לתחזוקת הציוד והעזרים שנשלחו.

תכנית נוספת היא משימת רפואת עיניים לחו"ל. מזה שנים רבות, מש"ב נוהג לקיים 3-4 משימות רפואת עיניים בשנה בארצות מתפתחות, לטיפול באנשים עם רמות שונות מוגבלות בשל עיוורון ומחלות עיניים. במשימות האלה משתתפים צוותים שמונים שני (2) רופאי עיניים ישראלים שפועלים בשטח של מרפאות או בתי חולים מקומיים. בניית יכולות והכשרה הם חלק מהותי של המשימות הרפואיות האלה, ומאות ניתוחים לשיחזור

ראייה בוצעו על ידי הצוותים הישראליים יחד עם הצוות המקומי. עם סיום המשימות, ישראל תורמת את הציוד והאספקה לרפואת עיניים.

סעיף 27 – עבודה ותעסוקה

תכניות ופרויקטים לעידוד תעסוקה

תכניות השמה ושיתוף פעולה בין-מגזרי

35. **מרכז תעסוקתי "רבדים" לאנשים עם מוגבלויות** – מרכז מסוג "תחנה אחת" שהוא מודל פעולה ייחודי שנועד לתאם בין הרשויות השונות האחראיות למתן שירותים כחלק ממערכת הרווחה וחלק מהמערכת לעידוד תעסוקה. אנשים עם מוגבלויות שניגשים למרכז זכאים למגוון שירותים, לרבות: נגישות נדרשת לשילוב במרכז (ליווי פיזי, תרגום לשפת הסימנים, שיעורי עזר), אבחון תעסוקתי והחזר הוצאות נסיעה. כמו כן מקבלי השירות זכאים לקבל מענק על התמדה בעבודה בסכום המשכורת שלהם (עד 5,000 ש"ח (\$1,308)).

משך השירות שמספק המרכז מוגבל לשנתיים, ולאחר מכן אם יש צורך מקבל/ת השירות תופנה/יופנה לתמיכה נוספת במסגרת מתאימה בקהילה. במסגרת התכנית, נפתח המרכז הראשון בתל-אביב – יפו כפיילוט ראשוני.

36. **"רמפה" – תכנית לקידום העסקה של אנשים עם מוגבלויות** – התכנית פותחה על ידי הג'וינט בשיתוף משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים במטרה להגדיל את שיעור ההשתתפות של אנשים עם מוגבלויות בשוק העבודה באמצעות הנגשה של שירותי מרכזי העסקה בקהילה, ופתיחה שלהם לאנשים עם מוגבלויות.

37. **פרויקט "סיפתח"** – בספטמבר 2016, יזם הג'וינט תכנית חדשה עם המטה לשילוב אנשים עם מוגבלויות בעבודה של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. מטרת התכנית להגדיל את היקף האקדמאים עם מוגבלויות בכוח העבודה ולהבטיח שהם מועסקים במקצוע שתואם את ההשכלה והמיומנויות שלהם. התכנית תפעל בהתחלה כפיילוט בשבעה מוסדות.

38. **שירותי שיקום והשמה תעסוקתיים של הביטוח הלאומי** – השירות ניתן על ידי שלוש חברות כוח אדם שעוזרות בהשמה לעבודה.

39. בשנת 2010, הוקמה שותפות בין-מגזרית להעסקת אנשים עם מוגבלויות במטרה לגייס את כל בעלי העניין לפעולה: הממשלה, ארגונים בלתי ממשלתיים, המגזר הפרטי, מעסיקים וההסתדרות (ארגון העובדים הגדול במדינה). השותפות החלה בזיהוי חסמים לפי תחומי העסקה. אחד מתוצרי השותפות היה אמנה לקידום תעסוקת אנשים עם מוגבלויות, עליה חתמו כל השותפים.

40. במהלך 2016, המטה לשילוב אנשים עם מוגבלויות בעבודה של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים המשיך לפתח תכנית חדשנית יחד עם משרד הבריאות והמוסד ביטוח לאומי לשילוב אנשים עם מוגבלויות נפשיות כעובדים בבתי חולים פסיכיאטרים. כיום משולבים 11 עובדים כאלה בשני בתי חולים.

סעיף 28 – רמת חיים והגנה סוציאלית נאותות

גישה שווה עבור אנשים עם מוגבלויות לשירותי מים נקיים

41. כללי המים (קביעת כמות מוכרת), תשע"ו-2016 קובעים כי אנשים הזכאים לקצבאות נכות שונות זכאים גם לתוספת 3.5 מ"ק מים לאדם לחודש בתעריף הבסיסי, וכך מגדילים את

הכמות הנתונה שלהם תוך שמירה על תעריף נמוך. הזכות לכמות המוכרת הורחבה למוסדות של חוסים שלא יכולים לחשוף את פרטיהם האישיים לספק המים.

42. ב-1 באפריל, 2015 נכנסו לתוקף כללי תאגידי מים וביוב (ניתוק אספקת מים), תשע"ה-2015. הכללים האלה מגדירים את המקרים והתנאים בהם מותר לנתק אספקת מים בתור אמצעי להבטחת תשלום, אבל לא כאמצעי לגביית חובות עבר. מטרת הכללים האלה להבטיח כי צרכן ביתי לא ינותק מאספקת המים בשל אי תשלום חוב, ולהימנע מניתוק אספקת מים הכרחית לאנשים עם מוגבלויות, אלא אם כן אינם מוכנים לשלם את חובותיהם או מנצלים לרעה את העובדה שלא נותקו. לפי כללים אלו, ראש רשות המים והביוב של ישראל צריך לאשר ניתוק תוך מיזעור הנזק ללקוח ובחינת האפשרות להשתמש באמצעים אחרים. הכללים האלה מאפשרים לתאגיד המים להגיש בקשה לרשות המים והביוב רק כאשר החוב עולה על 1,000 ש"ח (\$261). כחלק מהתהליך של החלטה לנתק את אספקת המים, כל הלקוחות שהם במצוקה כלכלית קשה, לרבות אנשים עם מוגבלויות, זכאים לערער בפני התאגיד או ישירות בפני רשות המים והביוב, טרם ניתוק אספקת המים. בנוסף, תקנות אלה אוסרות על ניתוק אספקת המים בשל חוב במוסדות שונים, לרבות מוסדות בהם מתגוררים אנשים עם מוגבלויות.

43. כמו כן, תקנות תאגידי מים וביוב (אמות מידה ורשימת זכאים להפחתה בתשלום לשנת הכספים 2014), תשע"ד-2014 קובעות קריטריונים לתעריפים מוזלים, בין היתר, לאנשים עם מוגבלויות.

גישה לדירור

44. שר הבינוי והשיכון מפעיל פרויקט סיוע ייחודי על מנת להנגיש דירות בבעלות פרטית או בבעלות המדינה לאנשים עם מוגבלויות. הסיוע ניתן במענק או הלוואה, לפי מבחן הכנסה וגודל המשפחה. אנשים עם מוגבלויות זכאים לדירור ציבורי כדלקמן:

א. הלוואות: אנשים עם מוגבלויות זכאים יכולים לקבל סיוע מוגדל בהלוואות לרכישת דירה. ההלוואה ניתנת בהתאם לחוק הלוואות לדירור, תשנ"ב-1992, תקנות הלוואות לדירור (גובה הלוואה לדירור, הריבית עליה ותקופה להחזר), תשנ"ב-1992 והנחיות פנימיות של משרד הבינוי והשיכון.

ב. סיוע בשכר דירה: סיוע בשכר דירה ניתן לאנשים עם מוגבלויות זכאים שמתקיימים מקצבת נכות ושהוערך שאובדן כושר העבודה שלהם הוא 75% או יותר. סכום הסיוע הוא 770 ש"ח (\$211) בחודש.

ג. דירור ציבורי: דירור ציבורי ניתן לזכאים לפי חוק הדירור הציבורי (זכויות רכישה), תשנ"ט-1988, במיוחד למשפחות ולמשתמשים בכסאות גלגלים. היצע הדירות בדירור הציבורי מוגבל ביותר, במיוחד במרכז הארץ. דירור ציבורי מיועד לאנשים עם מוגבלויות זכאים שמתקיימים מקצבת נכות ושהוערך שאובדן כושר העבודה שלהם הוא 75% או יותר. במקרים בהן אין דירת דירור ציבורי זמינה, ניתנת קצבת שכר דירה חודשית לפי הרכב המשפחה (למשל זוגות, זוגות עם ילדים, משפחות חד-הוריות).

ד. רכישת דירות כנכסים: משרד הבינוי והשיכון רוכש כעשר (10) דירות נגישות בכל שנה עבור משתמשים בכסאות גלגלים שזכאים לדירור ציבורי.

סעיף 29 – השתתפות בחיים הפוליטיים והציבוריים

45. **חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב] וחוק הרשויות המקומיות (בחירות)** קובעים מספר הסדרים שנועדו להבטיח שאנשים עם מוגבלויות יממשו את זכותם להצביע, כמפורט להלן:

א. **קלפיות נגישות:** סעיף 68א' לחוק הבחירות לכנסת וסעיף 31א' לחוק הרשויות המקומיות (בחירות) קובעים כי בכל עירייה/מועצה אזורית צריכה להיות לפחות קלפי אחת (1) נגישה פיזית לאנשים עם מוגבלויות, עם מספר חריגים, מתוך מטרה להפוך את כל הקלפיות בישראל לנגישות בהדרגה. סעיף 68א(ד) לחוק הבחירות לכנסת וסעיף 31א(ה) לחוק הרשויות המקומיות (בחירות) קובעים כי אדם שניידותו מוגבלת רשאי להצביע בכל קלפי נגישה, והיא/הוא אינם מחויבים להצביע בקלפי שבה הם רשומים.

ב. **הצבעה בבתי חולים ובמוסדות על ידי אנשים שניידותם מוגבלת:** פרק 3' לחוק הבחירות לכנסת קובע כי בבתי חולים, מוסדות סיעודיים ומוסדות בהם מאושפזים אנשים עם ניידות מוגבלת חייב להיות חריג לכלל שמשייך כל אדם לקלפי מסוימת כדי לאפשר להם לממש את זכותם להצביע.

ג. **הצבעה בסיוע אדם אחר:** סעיף 75(ב) לחוק הבחירות לכנסת וסעיף 61(ב) לחוק הרשויות המקומיות (בחירות) קובעים כי מצביע שלא מסוגל לבצע בעצמו את הפעולות המעשיות הדרושות כדי להצביע בקלפי יכול להיות מלווה באדם אחר שיסיע לו בפעולת ההצבעה, בלבד שהדבר נרשם בפרוטוקול ועדת הקלפי, שהאדם האחר לא מלווה יותר משני (2) מצביעים ביום הבחירות, ושהאדם האחר אינו עובד במוסד שבו מתגורר המצביע.

ד. **הסעות לקלפי:** תחבורה ציבורית באוטובוסים עירוניים ביום הבחירות לכנסת היא חינם לכלל האוכלוסייה, וגם אנשים עם מוגבלויות נהנים מכך. חלק מהמפלגות בבחירות לכנסת מארגנות נהגים ומתנדבים להסיע מצביעים שרוצים להצביע עבורן.

46. ועדת הבחירות המרכזית פועלת ללא הרף להבטיח שכל מצביע/ה עם מוגבלויות תוכל/יוכל לממש את זכותה/ו להצביע:

א. **מידע:** הוועדה מפיצה דפי מידע שונים המסבירים את שיטת הבחירות ואת דרכי ההצבעה. המידע מפורסם גם באתר הוועדה בשפה פשוטה והוועדה מפרסמת גם סרטון הדרכה לציבור, אשר חלקו מוקדש להוראות הצבעה לאנשים עם מוגבלויות.

ב. **רשימת קלפיות נגישות:** רשימה של קלפיות נגישות מפורסמת באתר ועדת הבחירות המרכזית, וניתן לקבל את המידע הזה גם באמצעות קו חם, פקס, הודעת טקסט, בעל פה או בכתב לפי הצורך.

ג. **פריסת קלפיות נגישות:** לוועדת הבחירות המרכזית יש צוות קבוע שמטרתו לסייר במדינה כל השנה במטרה לייעד מקומות לקלפיות נגישות. כתוצאה ממאמצי הצוות מאז 2001, אחוז הקלפיות הנגישות בעיריות ובמועצות האזוריות השונות בכל רחבי ישראל גדל משמעותית, מ-4.2% ל-28% במרץ 2016. המשמעות היא שמתוך 10,461 קלפיות בישראל, 2,937 הן נגישות.

ד. **פיתוח של אתר אינטרנט חדש ברמת תאימות AAA לנגישות תוכן רשת.**

סעיף 30 – השתתפות בחיי תרבות, בילוי, פנאי וספורט

פעילויות ספורט

47. משרד התרבות והספורט פועל לאפשר לאנשים עם מוגבלויות להשתתף בענפי ספורט שונים באמצעות מימון אגודות המעודדות ומקדמות ספורטאים בקרב אנשים עם מוגבלויות. מבחני התמיכה של המשרד עבור אגודות ספורט משווים בין ארגונים אולימפיים ופראולימפיים לצורך מימון פעילותם, העסקת מאמנים והכנה לתחרויות, ואפילו מתעדפים אנשים עם מוגבלויות. בשנת 2014, המשרד נתן כספי תמיכה למספר אגודות בסכום שעולה על 4,000,000 ש"ח (\$1,047,120). בנוסף, המשרד תומך בפעילויות ספורט ברשויות המקומיות לאנשים עם מוגבלויות. בשנת 2014, עשרות רשויות מקומיות נהנו מתמיכה כלכלית של בין 5,000-25,000 ש"ח (\$1,302-6,544) עבור פעילויות ספורט לאנשים עם מוגבלויות.
48. המועצה להימורים בספורט שהוקמה בהתאם לחוק להסדר ההימורים בספורט, תשכ"ז-1967, מקצה סכומים לחלוקה כתמיכה לגופי ספורט שונים. בשנת 2014 היא הקצתה כ-200,000 ש"ח (\$52,356) לארגון נכי צה"ל ולהתאחדות הישראלית לספורט נכים עבור ציוד. המועצה הקצתה גם כספים לאגודות ספורט, לרבות אגודות לאנשים עם מוגבלויות בענפי ספורט כמו אופניים, כדור, ג'ודו, טניס, כדורסל, שחייה, אתלטיקה, קליעה, רוגבי וכדומה, בסכום כולל של 1,900,000 ש"ח (\$497,382). בנוסף, ארגון נכי ישראל קיבל 3,000,000 ש"ח (\$785,340), ההתאחדות הישראלית לספורט נכים קיבלה כ-300,000 ש"ח (\$78,534), התאחדות כדור הדשא (פטאנק) לעיוורים קיבלה כ-300,000 ש"ח (\$78,534), וארגון הספורט של החרשים בישראל קיבל כ-460,000 ש"ח (\$120,418). תכנית של המועצה שנקראת "20:20" כוללת מתקנים לספורטאים עם מוגבלויות, לרבות מרכזי ספורט ייעודיים.
49. בשנים האחרונות, המדינה מעניקה פרסים לספורטאים ישראליים שזכו במדליות באליפויות עולם או אליפויות אירופה, כולל ספורטאים עם מוגבלויות. הדבר נעשה בטקס רשמי בנוכחות שר התרבות והספורט. בשנת 2014, שני (2) ספורטאים עם מוגבלויות זכו במדליית כסף באליפות העולם הפראולימפית וכן בפרסים ממשרד התרבות והספורט.
50. כמו כן, משרד התרבות והספורט מפעיל תכניות ספורט לילדים ונוער במטרה לאתר ספורטאים עם מוגבלויות בבתי הספר ולשלב אותם במערכת הספורט, בעזרת תקציב של 1,000,000 ש"ח (\$261,780) לאורך חמש (5) שנים.

סעיף 32 – שיתוף פעולה בין-לאומי

פעילויות הנציבות בשיתוף משרד החוץ

51. המשלחת הקבועה של ישראל לארגון האומות המאוחדות בניו יורק והנציבות קיימו מספר אירועי צד, בשיתוף ארגונים בלתי-ממשלתיים ומדינות חברות אחרות:
- א. 2012 – "נגישות לצדק במערכת הפלילית לאנשים עם מוגבלויות: יישום ואתגרים", אורגן יחד עם "בזכות".
- ב. 2013 – "תפקיד אנשים עם מוגבלויות בקידום סביבות נגישות", אורגן יחד עם הארגון הבינלאומי של אנשים עם מוגבלות.

ג. 2014 – "שינוי עמדות ומאבק בסטראוטיפים ליצירת חברה מכלילה" עם הארגון הבינלאומי של אנשים עם מוגבלות, המשלחת הקבועה מטעם הרפובליקה הפדרלית של גרמניה לאו"ם ו"בית איזי שפירא".

ד. 2015 – "המהפכה הטכנולוגית: חדשנות לשיפור איכות חייהם של אנשים עם מוגבלויות", עם המשלחת הקבועה מטעם הרפובליקה הפדרלית של גרמניה לאו"ם ו"בית איזי שפירא".

ה. 2015 – "ארוחת חושים" לדיפלומטים של האו"ם עם "נגישות ישראל".

52. כמו כן, בשנת 2015, המשלחת למסחר וכלכלה בשגרירות ישראל בווייטנאם יזמה סדרת כנסים לגבי חדשנות חברתית לשילוב של זקנים ואנשים עם מוגבלויות, ביחד עם ממשלת ווייטנאם והסניף הווייטנאמי של קרן האוכלוסייה של האו"ם (UNFPA). הכנסים נערכו גם בשיתוף עם שש חברות ישראליות ובהשתתפות הנציג הישראלי. המטרה הייתה להפיץ טכנולוגיות ישראליות וחדשנות חברתית לשילוב של אנשים עם מוגבלויות וכן לספק מידע על יישום ה-CRPD בישראל.

פעילויות מש"ב

53. התרומה של ישראל והסיוע הטכני לשילוב אנשים עם מוגבלויות, במיוחד ילדים ונוער, במדינות מתפתחות מתמקדת בתכניות הכשרה ובניית יכולת. תכניות אלה מתבצעות על ידי מש"ב.

54. מש"ב שואף להבטיח פיתוח בר-קיימא חברתי, כלכלי וסביבתי, באמצעות שילוב המאמצים של הקהילה הבינלאומית ביישום "סדר היום לפיתוח בר קיימא 2030" החדש, והמטרות לפיתוח בר-קיימא, ולאפשר מחייה טובה יותר למיליוני אנשים ברחבי העולם. מש"ב מתמקד בתכניות לבניית יכולת של מוסדות ואנשים בארצות מתפתחות באמצעות שיתוף בניסיון ובמומחיות של ישראל בתחומים רבים, לרבות אלו הנוגעים לאנשים עם מוגבלויות, באמצעות שיתוף ידע והעברת טכנולוגיות חדשניות ושיטות בדוקות שניתנות להתאמה לצרכי המדינות המתפתחות. הדבר נעשה באמצעות הכשרה בישראל ובעולם, וכן משימות קצרות וארוכות טווח לייעוץ, ופרויקטים בארצות מתפתחות. תכניות ההכשרה של מש"ב מוצעות בכל שנה באנגלית, ספרדית, רוסית, צרפתית וערבית.

55. במסגרת הקורסים המקצועיים של מש"ב, המשתתפים נהנים מתכניות בעלות מטרות רבות, לומדים על המוסדות השונים בישראל, ומבקרים במספר תכניות ופרויקטים שנועדו לתמוך בילדים עם מוגבלויות ובמשפחותיהם. המשתתפים נחשפים לטכניקות ומיומנויות שנעשה בהן שימוש במוסדות החינוך השונים. הדבר מאפשר הזדמנות ייחודית לבחון מוסדות ותכניות שונים שניתן לאחר מכן להתאים לכל מדינה.

56. תכנית הסיוע לפיתוח הבינלאומית של מש"ב בישראל בין השנים 2012-2016 ("המוקד – גיוון") הציעה את תכניות ההכשרה המקצועיות הבאות בתחום: ילדים עם צרכים מיוחדים; שירותי קהילה לזקנים; גישה רב-תחומית לטיפול מקיף בחולים כרוניים ובני משפחותיהם; עבודה עם ילדים על הספקטרום האוטיסטי; טיפול פסיכו-סוציאלי, תמיכה, חינוך והכנה בילדים ומתבגרים שנדבקו ו/או הושפעו מ-HIV ואיידס; חינוך מיוחד; חינוך לגיל הרך

לילדים עם צרכים מיוחדים; שילוב ילדים עם מוגבלויות בחינוך הכללי; חשיבה יצירתית
בתחום החינוך המיוחד; ילדים וילדות עם יכולות שונות; חינוך מיוחד ומשלב.